

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Infokorralduse õppekava

Jane Tinnuri

Eesti eraüldhariduskoolide pakutav lisandväärtus haridusmaastikul ja
eripärad arengukavade põhjal

Lõputöö

Juhendaja: Mari-Liis Tikerperi, MA

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1 Strateegilise planeerimise roll organisatsioonis	5
1.2 Kooli kui organisatsiooni juhtimine	7
1.3 Koolide väärtusloome.....	11
1.4 Erakoolide roll üldharidussüsteemis.....	12
1.5 Uurimisküsimused.....	14
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA JA VALIM	16
2.1 Metoodika ja valim.....	16
2.2 Kodeerimisjuhend ja andmete analüüs	17
3. TULEMUSED	19
3.1 Üldinfo koolide kohta.....	19
3.2 Üldinfo arengukavade kohta.....	20
3.3 Arengukavade sisuline analüüs	21
3.3.1 Millised on väärtused, mida eraüldhariduskoolid oma arengukavades seoses pakutava lisandväärtuse ja kooli eripära kujundamisega rõhutavad?	24
3.3.2 Kuidas väljendub erakoolide pakutav lisandväärtus arengukavade missioonis ja visioonis?	26
4. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED	30
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	35
KASUTATUD ALLIKAD	36
LISAD	41
LISA 1. Kodeerimisjuhend.....	41
LISA 2. Valimis olevad koolid.....	44

SISSEJUHATUS

Organisatsioonide edukuse aluseks on võime õppida ja kohaneda muutuva ühiskonnaga. Nii nagu igas organisatsioonis, tuleb ka haridusasutustes erinevate muutuste ja väljakutsetega toimetulekuks määratleda ja sihtrühmadeni tuua oma tugevused ning leida võimalused pidevaks arenguks. Strateegiline juhtimine võimaldab koolidel oma eesmärgi tõhusalt ja sihipäraselt saavutada, tagades samal ajal kooli jätkusuutlikkuse ja püsiva edu; samuti toetab see kooli arengut ja võimaldab paremat teenindust õpilastele ja kaastatud kogukonnale. Haridus- ja Teadusministeeriumi (Alus-, põhi- ja keskkharidus, 2023) loodud elukestva õppe strateegias rõhutatakse, et õppimises on olulised vastutus, vajadused ja võimalused ning sama tähtis on tuvastada arenguvõimalusi ja leida nutikaid lahendusi. Selle edukas rakendamine sõltub suuresti iga haridusasutuse suutlikkusest seada selgeid eesmärgi.

Iga haridusasutuse üheks tähtsaimaks alusdokumendiks on tulevikku vaatav arengukava, mille eesmärgiks on tagada õppijate ja õpetajate eesmärkide ühtsus ning kooli arenguvajaduste, mõõdikute ja tegevuskavade terviklik integreerimine (Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus, 2018:3). Tõhusa arengukava loomise tulemuseks on parimate võimalike tingimuste loomine õppimiseks ja õpetamiseks, osavõtlikkus ja innustus, toetumine tänapäevasele arusaamisele õppimisest ja õpetamisest ning tõhusate tegevus- ja juhtimispraktikate ühendamine (Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus, 2018: 6). See aitab koolil määratleda kindlat tulevikusuunda ja tagada asjaosaliste teadlikkus seatud prioriteetidest, et seeläbi kindlustada kooli edukas toimimine. Nõuetekohase arengukava koostamine on oluline samm kooli edasiliikumisel, aidates sellega õppijatel ja õpetajatel areneda ning juhtidel tõhusalt juhtida (Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus, 2018: 6).

Samad põhimõtted kehtivad kahtlemata ka eraüldhariduskoolides, mis on leidnud oma koha Eesti haridusmaastikul, millest annab tunnistust iga aastaga suurenev nii erakoolide kui nendes õppivate õpilaste arv (Hussar, 2018). Audentese kool leiab kodanikualgatuse Avalikult Haridusest poolt erakoolide lapsevanemate seas läbiviidud uuringule tuginedes, et kooli valikul hinnatakse rohkem kooli suhtumist lapse individuaalsesse arengusse, tema vajadustega arvestamist, väärtushinnangute sobivust ning lapse vaimse tervise toetamist, kui prestiiži ja akadeemilist edu (Lapsevanemad hindavad..., 2016). Haridusministeerium toob välja, et erakooli eelistamise motiivideks võivad olla individuaalset lähenemist võimaldavate väiksemate klasside olemasolu, koolikohtade määramine vastavalt elukohale ja osade erakoolide religioosne suunitlus või alternatiivpedagoogika rakendamine

(Hussar, 2018). Eraüldhariduskoole eelistatakse, sest see pakub lapsevanematele võimalust valida nende lapsele ja perekonnale paremini sobiv haridusmeetod, keskkond ja väärtused.

Erakoolid on leidnud oma koha meie haridusmaastikul, kuid erinevalt munitsipaal- või riigikoolidest peavad nad millegagi välja paistma ning pakkuma midagi rohkemat kui teised koolid. Ühelt poolt peavad ka nemad tagama üldharidusele kehtestatud nõuetele vastavuse, kuid tegutsemisvormist lähtuvalt peavad rohkem tegelema oma majandusliku toimetuleku ja jätkusuutlikkusega. Ilmselgelt on vanematele oluline, et nende lapse õppimine väljavalitud koolis oleks tagatud aastateks. Seega annab arengukava kui suunda näitav dokument hea võimaluse teada saada, millise fookuse erakoolid on seadnud, mida nad pakuvad ja milline on nende tulevikunägemus. Eestis erakoolide arengukavade põhjal nende pakutavat lisandväärtust ning eripärasid varasemalt uuritud ei ole. Samas on uuritud eraüldhariduskoolide asutamisega seotud tegevusi ja loomise põhjuseid (Väikene-Küünal, 2023) ning üldhariduskoolide arengukavade vormistuse ja sisu muutusi (Pütsep, 2020), mis mõningal määral seostuvad ka minu lõputöö temaga.

Eelnevalt välja toodud erakoolide populaarsuse tõusust tuleneb minu lõputöö eesmärk: selgitada välja, kuidas kirjeldavad erakoolid üldharidusele pakutavat lisaväärtust ja kuidas nad esitavad oma eripärasid läbi alusdokumentide. Lõputöö tulemused võivad pakkuda väärtuslikku teavet mitmesugustele huvigruppidele, näiteks potentsiaalsetele õpilastele ja peredele on koolil võimalik end tutvustada vaid läbi arusaadava ja läbimõeldud alusdokumendi, kus on muuhulgas välja toodud ka missioon, visioon ja põhiväärtused. Tulemuste saamiseks analüüsin ma kahekümne (N=20) Eesti erinevas piirkonnas asuva eraüldhariduskooli arengukava, toon välja nii üldisemad kui sisulised leitud aspektid ning suurimad sarnasused ja erinevused. Valimis on erineva suunitlusega koolid, et oleks kaetud võimalikult palju asukohti ning analüüsi viin läbi standardiseeritud kontentanalüüsi meetodit kasutades. Teksti voolavuse huvides kasutan töös eraüldhariduskooli lühendina erakooli.

Lõputöö jaguneb neljaks peatükiks. Esimene peatükk kirjeldab teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti, milleks on strateegilise planeerimise roll organisatsioonis, kooli kui organisatsiooni juhtimine, koolide väärtusloome ning erakoolide roll üldharidussüsteemis. Teine peatükk sisaldab ülevaadet uurimistöö metoodikast ja valimist. Lõputöö kolmandas peatükis tutvustan uurimistulemusi, neljas peatükk sisaldab diskussiooni ja järeldusi ning soovitusi edasisteks uuringuteks.

Soovin tänada oma juhendajat Mari-Liis Tikerperi väärtuslike nõuannete ja toetuse eest.

1. TOOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Teoreetilise tausta peatüki eesmärgiks on üldise ülevaate andmine strateegilisest planeerimisest, kooli juhtimisest, arengukavast kui juhtimise ühest tööriistast, koolide väärtusloomest ja erakoolide rollist. Teooriaosas viitan varasematele teemaga seonduvatele uuringutele ja peatüki lõpus toon välja lõputöö uurimisküsimused.

1.1 Strateegilise planeerimise roll organisatsioonis

Teadmusjuhtimine on juhtimisstrateegia, mis kasutab teavet ja teadmisi organisatsiooni tulemuslikkuse, juhtimise ja toimimise parandamiseks, selle eesmärk on toetada organisatsioone võimeka struktuuri loomisel, säilitades, luues ja rakendades teadmisi mitte ainult probleemide lahendamiseks, vaid ka organisatsiooni jätkusuutlikuks arenguks (Cheng, 2015:9). Kuigi suures osas räägitakse strateegilisest planeerimisest ettevõtete ja muude organisatsioonide kontekstis, on koolide põhitõed organisatsioonilise juhtimise osas samad. Nii koolid kui teised organisatsioonid peavad tagama oma kvaliteedi, tõhususe ja jätkusuutlikkuse, hariduskeskkonna analüüsimine organisatsioonilisest vaatenurgast võimaldaks paremini mõista kooli kui organisatsiooni muutumise põhjuseid ja haridusliku tõhususe saavutamist (Santos ja Simões, 2013:1). Strateegilise planeerimise abil saab paremini mõista, kuidas teadmusjuhtimine võib toetada üldhariduskoolide struktuuri ning soodustada nende jätkusuutlikku arengut Eesti haridusmaastikul.

Strateegilise juhtimise aluseks on kooli missiooni ja visiooni sõnastamine, nende heakskiitmine juhtkonna poolt ning vajalike kavade loomine ja kasutusele võtmine juhtimisotsuste tegemiseks, kusjuures selles kontekstis on keskse tähtsusega kooli arengukava, mille koostamisel tuleb juhendada mitmest riiklikust ja piirkondlikust arengukavast (Türk jt., 2011:203). Strateegilise juhtimise eesmärk on efektiivsete strateegiate koostamise ja elluviimise tagamine organisatsiooni arendamisel ning nende formuleerimise edukuse eelduseks on juhi eestvedamisel kõiki haarava visiooni loomine ja tema isiklik eeskuju (Alas, 2005:19). Õigesti sõnastatuna võib see aidata organisatsioonidel saavutada visiooni ja missiooniga seotud eesmärgi, nõuetekohaselt kavandatud strateegia abil on võimalik vältida eesmärkide saavutamata jätmist ja asutuse halba moraali (Valcik, 2016:17). Strateegia väljatöötamine ja rakendamine annab töötajatele, õpilastele ja sidusrühmadele kindlustunnet, et kooli

meeskond on teadlik väljakutsetest ning eesmärgiks on tugineda olemasolevatele tugevatele külgedele (Shah ja Sid Nair, 2014:153).

Haridussektori reformimine ja parandamine on pidev protsess, mida tuleb kavandada ja juhtida (Kim, 2003:14). EFQM (*European Foundation for Quality Management*) haridusmudel annab raamistiku haridusasutuste silmapaistvate tulemuste saavutamiseks ja heade tulemuste tunnustamiseks, selle strateegilise olemuse abil saab kontrollida kooli tulevikupüüdluste vastavust tema praegustele praktikatele ja väljakutsetele reageerimise võimet (Education, i.a.). EFQM mudeli järgi on koolis ühtemoodi olulised suund, kuhu tahetakse jõuda, sinna jõudmise teekond ning tulemused. Suuna määramisel peab silmas pidama organisatsiooni juhtimist, organisatsioonikultuuri ning eesmärki, nägemust ja strateegiat; teostamisel on olulisel kohal suhtlemine sidusrühmadega, jätkusuutlike väärtuste loomine, püsivuse ja ümberkujundamise edendamine; oodatava lõpptulemuse puhul peab arvestama huvirühmade tajumise ja organisatsiooni tulemuslikkusega (Education, i.a.).

Tulevikku vaatav planeerimisdokument on oluline osa institutsiooni strateegia väljatöötamise ja rakendamise protsessis (Aithal, 2015:33597). EFQM mudel pakub igale organisatsioonile arenguraamistikku, alustades selge strateegilise eesmärgi määratlemisest, iga tasandi juhtide innustamisest ja tulemustele pühendunud kultuuri loomisest, jäädes samas kohanemisvõimeliseks ja tuleviku nimel arenemisvõimeliseks (EFQM mudel 2020, i.a.). Põhjaliku infokogumise ja analüüsi tulemuseks on arengusuunad, mille raames saavutatakse ühine arusaam nii õppija kui õpetaja jaoks parimatest arenguvajadustest ning tegevussuundadest (Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus, 2018: 6).

Haridusvaldkonna arengukava üldeesmärgi saavutamist aitavad toetada kolm strateegilist eesmärki:

- „Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel.
- Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe.
- Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.“ (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021:9)

Strateegiline plaan võib potentsiaalselt aidata organisatsioonil edeneda rasketel aegadel, mõistes, millised välised või sisemised jõud võivad toimida ja millised võivad piirata ressursse või tegevuse

eeltingimusi – plaan peaks olema piisavalt paindlik, et võtta arvesse organisatsiooni negatiivselt mõjutada võivaid ohte (Valcik, 2016:10).

1.2 Kooli kui organisatsiooni juhtimine

Nii nagu iga organisatsiooni puhul, hõlmab ka kooli juhtimine erinevaid tegevusi ja vastutusvaldkondi. Tõhusaks toimimiseks ning igakülgseks arenguks on olulised eesmärkide määratlemine, visiooni ja missiooni sõnastamine ning nende abil fookuse hoidmine, samuti pidev sisehindamise läbiviimine kooli arengu ja õpetamise kvaliteedi tagamiseks.

Jätkusuutliku hariduse arengut toetava strateegiaga koolidel on tugevam organisatsiooniline sidusus, mis näitab, et nendes organisatsioonides on terviklik nägemus paremini integreeritud (Mogren jt., 2019:525). Kooli eesmärkides liigutakse üha suurema kaasatuse ja kohandatud õppe suunas, seejuures on üheks ülesandeks õpilaste ettevalmistamine kiirelt muutuva ühiskonna jaoks (Skogen jt., 2004:16). Koolidel on oluline roll kasvatuses ning konkreetsete ainete omandamise kõrval on õppe juures tähtsal kohal isiklik ja sotsiaalne õppimine ning areng – ühiskond liigub järjest enam demokratiseerimise ja delegeerimise suunas ning see muutus kajastub koolikogukonnas (Skogen jt., 2004:28). Mogren jt. (2019:508) uurisid koolide parendusprotsesse ning rakendasid oma uurimuses ühe autori poolt välja töötatud koolikorralduse mudelit, mille kohaselt viitab kooli parendamine ühiselt toetavatele teguritele organisatsioonis, mis suurendavad õpilaste õppimisvõimalusi seoses keerulise ümbritseva maailmaga.

Kõrgkoolide juhtimise uuringutes on Aithal (2015:33594) jõudnud järeldusele, et kõrgkoolile annab juhtimine selge visiooni ja missiooni ning kesksel kohal olev kvaliteedipoliitika on välja töötatud juhtkonna visiooni, õpilaste edasijõudmist, ühiskonna ootusi ja töötajate heaolu arvesse võttes. Sarnaselt võib märgata, et see on oluline ka üldharidus- ja erakoolide kontekstis, võimaldades koolidel saavutada selge suund, hallata tõhusalt ressursse ning tagada pikaajaline ja jätkusuutlik areng. Kools ja Stoll (2016:63) leidsid oma uuringu põhjal, et kooli kui õppiva organisatsiooni kollektiivsed püüdlused on keskendunud visiooni arendamisele, mille keskmes on kõigi õpilaste õppimine; kogu personalile pidevate õppimisvõimaluste loomisele ja selle toetamisele; meeskonnaõppe ja koostöö edendamisele kogu personali seas; innovatsiooni- ja uurimiskultuuri loomisele; teadmiste saamise ja vahetamise süsteemide juurutamisele; õppimise juhtimise arendamisele.

Sisehindamine moodustab osa haridusasutuse juhtimisest, aidates kujundada õppivat organisatsiooni ja tagada seeläbi parim õpikeskkond. Seejuures on sisehindamise üldine eesmärk õppija arengu toetamine, mille täitmiseks peab hindama õpikeskkonna arengut ja õppija tulemuslikkust kindlustavate eesmärkide täitmist, analüüsima õppe- ja kasvatustöö efektiivsust ning andma asutuse tegevusele ja tulemuslikkusele terviklik hinnang (Sisehindamine, 2022). See aitab nii kooli juhtimist kui õppeprotsesse vajaduspõhiselt parendada ning tagada õpetamise kvaliteet ja kooli pidev areng. Tõhusa sisehindamise korraldamise aluseks õppeasutuses on organisatsiooni põhimõtete omaksvõtmine, see tähendab, et hindamine viiakse läbi eesmärgiga toetada arengut, tehes seda vähemalt üks kord kooli arengukava perioodi kestel (Sisehindamine, 2022). Sisehindamise eesmärk on õpilaste arenguks sobivate tingimuste tagamine koos kooli pideva arenguga ning selle tulemusel tugevuste ja parenduskohtade väljaselgitamine, mis on aluseks kooli arengukava koostamisel (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2023).

Koolide õppe- ja kasvatusalased kohustuslikud dokumendid on üldtööplaan, õpilasraamat, klassipäevik, lõputunnistuste ja hinnetelehtede plankide arvestamise raamat, kiituskirjade, medalite ja muude autasude väljaandmise raamat, huviringipäevik, pikapäevarühma päevik ja õpilaskoduga koolis õpilaskodurühma päevik (Kooli õppe- ja ..., 2021). Samuti on õppeasutustes olulised näiteks kooli tööplaan ja õpetajate töökavad, mis pigem toimivad peamiste vahenditena strateegilise visiooni elluviimisel (Türk jt., 2011:203). Põhikooli riikliku õppekava määruse (2023) § 24 kohaselt on kooli õppekava põhikooli õppetöö ja kasvatusprotsessi alusdokument, kus määratakse kindlaks õppe eesmärgid ning kavandatakse tegevused nende saavutamiseks. Kooli üheks kohustuslikuks alusdokumendiks on arengukava, mis vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2023) § 67-le koostatakse järjepideva arengu tagamiseks ning arengu eesmärkide ja põhisuundade kindlaksmääramiseks.

Kooli arengukava kui strateegilise juhtimise tööriist

Arengukava on kooli arengusuunda näitav kohustuslik dokument, kus kirjeldatakse kooli fookus, arengusuunad, väärtused, missioon ja visioon – antakse ülevaade sellest, millises olukorras hetkel ollakse ning kuhu ja millisel viisil jõuda soovitakse. Arengukava ei eksisteeri eraldiseisvana, vaid see sõltub mitmetest teistest dokumentidest.

Kooli arengukava on arenguvisiooni loov dokument, milles kirjeldatakse arengu eesmärgid ja põhisuunad ning selle põhjal koostatud üldtööplaanis esitatakse arengukava tegevuskava (Talvik ja Salumaa, 2016:6-7). Arengukava ja õppekava peavad erinevate huvirühmadega arvestamise kõrval silmas pidama kooli tugevaid ja nõrku külgi, arenguvõimalusi ja ohupunkte (Sarv, 2001:4-5), seejuures peaks kavade koostamine tulenema sisemisest soovist, mitte olema seadusandja poolt ettenähtud kohustus (Türk jt., 2011:215).

Haridus- ja Teadusministeeriumi (2021:3) poolt aastateks 2021-2035 koostatud haridusvaldkonna arengukava toob välja, et elukestvaks õppeks valmisolekuks tuleb ennastjuhtiva õppija kujundamist alustada juba põhikoolis. Teadmusjuhtimise rakendamine koolihariduses võib aidata koolidel parandada planeerimisvõimet ja tulla paremini toime hiljutiste haridusreformide põhjustatud väljakutsetega, samuti aitab see pakkuda kvaliteetsemat haridust õpilastele ning sobivaid teenuseid sidusrühmadele (Cheng, 2015:9). Fernandez (2011:346) rõhutab oma uuringus, et hästi koostatud arengukava on koolide parendusplaanide analüüsi võtmekomponent.

Kim (2003:1) arvates on üks peamisi ja otseseid muresid hariduse arengukavade juures see, kuidas neid rakendatakse. Kavade tuleks koostada haridussüsteemi praeguse olukorra ja selle tõenäolise arengu põhjaliku analüüsi alusel, kasutades tehnilist ja läbipaistvat lähenemisviisi ning nende rakendamine nõuab osapoolte sünergiat, sealjuures peab arvesse võtma, et haridussektori kavade muutmise ja parandamine on pidev protsess, mida tuleks planeerida ja juhtida (Kim, 2003:4). Olulisteks eesmärkideks haridusvaldkonna arengukavas on elukestev õpe, paindlikud individualiseerimist võimaldavad õpiteed, kvaliteetse hariduse kättesaadavus, toetatud õpe ja läbi rahvusvahelistumise ning õpirände õpivõimaluste mitmekesistamine ja õppetöö taseme tõstmine (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021:11-15).

Munitsipaalkooli arengukava peab lähtuma kohaliku omavalitsuse strateegilistest dokumentidest, milleks on enamasti omavalitsuse arengukava (Talvik ja Salumaa, 2016:10). Samas on oluline teada, et kooli pidaja võib esitada täiendavad nõudeid nendele dokumendi osadele, mis ei tulene seadusest. Kooli arengukavas võiks välja tuua 5-7 olulisemat arengu eesmärki ja põhisuunda, mis tulevad esile läbi põhiväärtuste, missiooni ja visiooni (Talvik ja Salumaa, 2016:11). Unustada ei tohi vormistuslikku osa – arvestades, et see peab veebilehe kaudu olema avalik kõigile, siis on olulised nii keelelised kui läbivalt ühtse vormistuse aspektid. Talvik ja Salumaa (2016:17) toovad välja, et

arengukava soovituslik struktuur on: arengukava koostamise lähtekohad → kooli missioon, visioon ja põhiväärtused → kooli arengu põhisuunad → kooli arengu eesmärgid.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2023) § 67 sätestab, et kooli arengukava koostatakse koostöös hoolekogu, õpilasesinduse, õppenõukogu ja ekspertidega (nii koolist kui väljastpoolt) vähemalt kolmeks aastaks, tagamaks õppeasutuse järjepidev areng ning määrates selles arengu eesmärgid ja põhisuunad. Erakooliseaduse (2019) §7 sätestab, et arengukavas peab esitama erakooli põhitegevuse ja -idee iseloomustuse, mis sisaldab arenguprintsiipe ja -suundasid, kooliteenuse iseloomustust, kasutatava tööjõu kirjeldust, kaasnevaid riske ja nende vältimise võimalusi. Arengukava koostamisel peab silmas pidama, et statistilisi näitajaid, mis kirjeldavad kooli omadusi, kooli hetkeolukorra analüüsi kui ka kollektiivi poolt kokku pandud SWOT analüüsi ei pea dokumenti lisama – need kuuluvad sisehindamise analüüsi juurde ning sellele võib koostatud arengukavas viidata (Talvik ja Salumaa, 2016: 8-9).

Juhindudes Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2023) § 71-st, on kooli arengukava koostamise ja elluviimise eest vastutaja kooli direktor, antud dokumendi kooli veebilehel avalikustamise nõue tuleneb Erakooliseaduse (2019) §7, Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §67 ja Avaliku teabe seadusest. Erakooli tegevusloa saamise üheks nõudeks on, et arengukavast lähtudes peab olema tagatud kooli jätkusuutlikkus (Erakooliseadus, 2019).

Tikerperi (2016) leidis oma magistritöös, et riigigümnaasiumide koolijuhtide jaoks oli tähtis kooli visiooni, missiooni, eesmärkide ja väärtuste avalikkusele esitlemine. Kõik eelmainitud aspektid on leitavad arengukavast, seega on just antud dokumendis kirjas see, mida iga haridusasutuse puhul oluliseks peetakse. Erakoolid peavad end samamoodi avalikkusele näitama, seega saab iga kool arengukavas oma pakutavat lisandväärtust sõnastada. Üldhariduskoolide arengukavade vormistuse ja sisu muutusi on oma rakenduskõrghariduse lõputöös uurinud Pütsep (2020:25), kes leidis, et puudub ühtne seisukoht arengukava loomise eesmärgist, kuid samas on põhiliste eesmärkidenä välja toodud kooli jätkusuutliku arengu tagamine ning tulevaste eesmärkide ja muutustega toimetulek. Pütsepa (2020) lõputöö keskendus vaid üldhariduskoolidele ning eraldi erakoolide arengukavasid ta ei analüüsinud.

1.3 Koolide väärtusloome

Koolijuhtide väitel on koolivaliku tegemisel olulised mitmed tegurid ning seetõttu on tähtis, et kool väljendaks, millist lisaväärtust nemad hariduses pakuvad (Tikerperi, 2016). Koolidel on ülesanne tegeleda väärtuskasvatusega, aidates arendada õpilaste võimet väärtusi märgata, mõista ja nende alusel tegutseda ning nende abil kujundada väärtushinnanguid ja -hoiakuid (Sutrop, 2017:10; Sutrop, 2021:16-17). „Väärtusarendus hõlmab nii otseselt õpilastele suunatud väärtuskasvatust ja selleks sobilike meetodite kasutamist kui ka üldisema, teatud väärtusi kandva koolikeskkonna loomist“ (Harro-Loit, 2011:7).

Väärtuspõhises koolis on olulised nii isiksuse arengu toetamine, edasi- ja tagasisidestamine, kogu koolipere koostöö ühiste eesmärkide saavutamiseks (Sutrop, 2021:18-19) kui ka iga kooli kasvamise soov, oma tugevuste ja nõrkuste analüüsimine ning oma arenguvõimaluste ülesleidmine (Sutrop, 2017:15). Selgete väärtustega koolikeskkonna kujundamiseks on vaja mõista seda, mis on ja mis võiks olla ehk milliseid väärtusi hetkel edasi antakse, millistest lähtuda soovitakse ning kuidas on võimalik antud väärtuste tegeliku toetamiseni jõuda (Harro-Loit, 2011:9). Koolikultuuri ja õpikeskkonnaga seotud väärtusarenduse abil on võimalik läbi koolikultuuri teadvustamise ja mõjutamise muuta koolis olemine veel paremaks (Harro-Loit, 2011:8).

On olemas selge vajadus üldise koolikultuuri ja ühiste väärtuste loomiseks, mida peaksid arutama kõik kooli liikmed (Santos ja Simões, 2013:7). Gurley jt. (2015:231) uurisid, kuidas on kirja pandud ülikoolide missioon, visioon, väärtused ja eesmärgid, need jagati märksõnade alusel suurematesse kategooriatesse, milleks olid õpilaste isikuomaduste arendamine, õpilaste ettevalmistamine tulevikuks, turvalise ja nõuetekohase keskkonna tagamine, õpilaste õppimine/akadeemilised saavutused, kvaliteetne õppekava ja õpetamine, kaasava keskkonna tagamine, õpilaste mitteakadeemilised saavutused, kvaliteetne keskkond, pädeva personali tagamine.

Ewulley jt. (2023:15) leiavad, et koolikorralduse, koolikultuuri ja õpitulemuste vahel on tugev seos, kusjuures koolikorraldus peaks hõlmama koostööd, partnerlust, vastutust, kõrgemaid püüdlusi ja sotsiaalset õiglust, sest see on õpilaste õpitulemuste parandamisel sama oluline kui rahalised vahendid, infrastruktuur ja õpetajate mõõdetavad omadused. Avalikust haridusest lahkumise põhjuseid on uurinud mitmed autorid. Uuringute tulemused näitavad, et lapsevanemate hinnangul on erakooli valimisel olulised õppekava ja õppetöö kvaliteet, usulised ja moraalsed väärtused, klassi suurus, koolikliima, õpikeskkond, ohutusküsimused, õpetajate pühendumus ja pädevus, vastavus

lapsevanemate nõudmistele, ettevalmistus keskkooliks, akadeemiliste eesmärkide määratlemine ja nende saavutamine, õpilaste sotsiaalne ja majanduslik taust, kooli lähedus elukohale, õppetöövälise tegevuse, õpilaste etniline taust, kooli ruumide ja varustuse kvaliteet (Yaacobi jt, 2014:250-251; Bukhari ja Randall, 2009:242).

Goldring ja Phillips (2008:227) leidsid, et lapsevanemate arvates on vanemate kaasamine ja suhtlemine erakoolis kergem ja väärtustatum. Tõhusad meetodid lapsevanemate kaasamiseks on erinevate vabatahtlike tegevuste pakkumine, koostöö kogukonnaga, vanemate toetamine laste koduste tööde tegemisel, töötubade läbiviimine, vanemate küsitlemine nende arvamuste ja vajaduste väljaselgitamiseks, lugupidava ja sõbraliku koolikeskkonna loomine, vabatahtlike tunnustamine, vanemate ettepanekute elluviimine ja tagasiside andmine, julgustamine kooli otsuste tegemisel osalemiseks ning mitteametlike võimaluste otsimine koostööks (Povey jt. 2016:136).

Koolide avalikel veebilehtedel leitavaid visiooni ja missiooni saab koondada nendes kasutatud märksõnad alusel järgmiste põhikategooriate alla: teave/andmed, raamatukogu, teadustöö, maailm, kogukond/ühiskond, tehnoloogia ja innovatsioon, teadmised, teenindus, juhid, mitmekesisus, tulevik, majanduslik jätkusuutlikkus, emotsionaalne areng, sotsiaalne areng, intellektuaalsed võimed, globaalne teadlikkus, individuaalsus, vaimne suunitlus, kaasav haridus, ühiskondlik suunitlus ja lõimimine, turvaline ja toetav keskkond (Subramanian ja Narayanamurthy, 2014:10; Stemler jt., 2011:399; Bowman jt., 2021:4). Eelpool kirjutatust nähtub, et kuigi uuringutes on lähtutud erinevat tüüpi koolidest, on loodud kategooriad siiski sarnased. Kasutatud märksõnade loetelu on põhjalik, kuid lihtsustamaks erakoolide missiooni, visiooni ja väärtuste kategoriseerimist, liidan need osaliselt üldisemateks võtmesõnadeks.

Üldhariduskoolidega võrreldes seisavad erakoolid sageli silmitsi väljakutsega pakkuda midagi enam kui lihtsalt tavaline õppetöö, eriti arvestades õppemaksu maksmise kohustust. Seega peavad erakoolid tegema lisapingutusi ja kaasama täiendavaid ressursse õpilastele rikkalikuma hariduskogemuse pakkumiseks.

1.4 Erakoolide roll üldharidussüsteemis

Erakooliseaduse (2019) §2 sätestab, et „Erakool on äriregistrisse kantud aktsiaseltsi, osaühingu või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kantud sihtasutuse või mittetulundusühingu (edaspidi

pidaja) asutus, mis juhindub oma tegevuses seadustest, nende alusel antud õigusaktidest ning erakooli pidaja põhikirjast ja erakooli põhikirjast“ ning sama seaduse §1-s on täpsustusena muuhulgas välja toodud, et see kohaldub eraõiguslikele juriidilistele isikutele, kelle tegevuse eesmärgiks on alus-, põhi- või keskkhariduse omandamine. Coulson (2009:32) sõnastab vaba haridusturu kui konkureerivate, minimaalselt reguleeritud, vanemate valitud erakoolide kogumi, mille õppemaksu hinnad ei ole riigi poolt rangelt kontrollitud ja mida vähemalt osaliselt rahastavad lapsevanemad. Eesti Hariduse Infosüsteemi (i.a.) andmetel tegutseb 2024. aasta jaanuari seisuga Eestis 63 eraüldhariduskooli.

Juurak (2013) toob koolide erinevusena välja, et erakoolil on õigus katsetada kõiki seaduse poolt mittekeelatud haridusalaseid lahendusi (õppemeetodid, paindlikum lähenemine), kuid riigi- ja munitsipaalkoolid võivad rakendada ainult neid meetmeid, mida seadus lubab. Mitmetes riikides on haridussektoris konkurentsi tekitamiseks loodud soodsad tingimused erakoolide asutamiseks ja arenguks ning usutakse, et konkureerimine erakoolidega sunnib riiklikke ja munitsipaalkoole tulemuslikkuse ja efektiivsuse nimel oma tegevust ümber korraldama (Türk jt., 2011:10). Erakoolide finantseerimine avalikest vahenditest, sealhulgas riiklikust haridustoetusest ja tegevuskulude katmisest, on laiendanud koolide valikuvõimalusi, soodustanud erasektori kaasamist haridusvaldkonda ning suurendanud erinevaid õppimisviise kasutavate õppeasutuste arvu (Serbak ja Valk, 2016:13-14). Kuigi 2011. aastal jõustunud muudatused erakooliseaduses tõid kaasa erakoolide rahastamise avalikest vahenditest ja suurendasid valikuvõimalusi haridussüsteemis, on need vastuolus koolivõrgu korraldamise eesmärkidega ja soodustavad ebavõrdsust, kuna koondavad kokku nii sotsiaalse kui rahalise kapitali (Serbak ja Valk, 2016:13-14).

Erasektor on valdavas enamuses juhtudest parem kui avalik sektor, seejuures peab arvestama, et üldjuhul võrreldakse kõige vabamate ja turumajanduslikult kõige sarnasemate erakoolidega minimaalselt avatud ja kõige vähem konkurentsivõimelisi riiklikke süsteeme, leiab Coulson (2009:31). Xu (2002:2) hinnangul on hariduse arendamisel on ka muid eesmärke kui ärikasum ja tema arvates on olulised eelkõige pühendumine ja innovatsioon. Coulsoni (2009:48) uuringu tulemused seavad kahtluse alla levinud arusaama, et koolide optimaalse tulemuslikkuse saavutamiseks peab koolide sisu kontrollima riik – tegelikult on kõige vähem reguleeritud turukoolisüsteemid need, mis näitavad kõige suuremat ülekaalu võrreldes riikliku kooliharidusega.

Eraharidust ei ole seni terviklikult uuritud ja erakoolide arengu kirjeldus piirdub üldjuhul investeeringute suuruse, koolide arvu, õpilaste arvu, rahastamisallikate, tasude ja muu sellisega (Xu,

2002:20). Era- ja munitsipaalkoolide võrdlust tehakse asukohapõhiselt (linn, linnalähedane piirkond, alevik ja maapiirkond) ja uuritakse koolikliima võimalike vahendajate rolli, nagu õpilaste koolist väljaarvamise ja koolist kõrvaldamise arv, vanemate kaasatuse määr, religiooni kasutamine koolikliima kujundamisel erakoolis ja direktori autonoomia (Shakeel ja DeAngelis, 2018:428). Üks erakoolide eelis seisneb selles, et vähemate koolikliima ja turvalisusega seotud piirangute tõttu võivad õpilased end mugavamalt ja turvalisemalt tunda, samuti võivad mõned erakoolid järgida ranget distsipliinipoliitikat, mis hõlmab õpilaste väljasaatmist ja koolist kõrvaldamist, et säilitada paremat koolikliimat (Shakeel ja DeAngelis, 2018:427-441).

Erakoolid on haldamisel sõltumatumad, kuid paljud "uuendused" näivad olevat pigem turunduslikel kui hariduslikul eesmärgil loodud, lisaks ei ole mõnel juhul direktoritel õigust otsustada finantsküsimustes – ressursside eraldamist kontrollivad inimesed, kellel ei pruugi olla haridusvaldkonna kogemusi (Xu, 2002:19). Kooli turundamine on erasektoris edukalt rakendatavate integreeritud turunduse põhimõtete rakendamine, mida kasutatakse üha tihedama konkurentsiga avalikus alg- ja keskkhariduse keskkonnas ja mis hõlmab avalikke suhteid, kommunikatsiooni, reklaami, meediasuhteid ja muid tegevusi, mis aitavad kaasa oma kooli sisemisele ja välisele edukale reklaamimisele (Lockhart, 2010:1).

Ettevõtlikud kooliuuendajad arvavad, et erakoolide loomise aluseks on tugeva kogukonna olemasolu ja sarnane maailmavaade, samas uskudes, et ühiselt suudetakse lastele pakkuda rohkem kui riigi kõrgetasemeline standardharidus (Mets, 2020). Väikene-Küünal (2023) peab oma eraüldhariduskoolide loomise põhjuseid analüüsivas lõputöös oluliseks hoolikat lähenemist kooli loomise ajendile ja konkurentsieelisele, kaasates sellesse protsessi kogukonda ja tulevase lapsevanemaid – kaasamine tagab nende toetuse nii rahaliselt kui ka vaimses mõttes. Samuti toob Väikene-Küünal (2023) välja, et tekkivaid väljakutseid oleks võimalik leevendada põhjaliku strateegilise planeerimise, jätkusuutliku äriplaani koostamise ja potentsiaalsete riskide kaardistamisega enne kooli asutamist.

1.5 Uurimisküsimused

Teoreetilise tausta põhjal järeldub, et kooli strateegilises juhtimises on arengukaval oluline tähtsus, sest see kirjeldab kooli eesmärke, suundi ning visiooni ja avalikustab kooli pakutava lisandväärtuse,

samuti on erakoolid järjest populaarsemad ja leidnud oma koha Eesti haridusmaastikul. Erakoolid peavad silma paistma ja pakkuma enamat kui munitsipaal- või riigikoolid, täites samal ajal üldhariduse nõudeid ja tagades oma majandusliku jätkusuutlikkuse. Seetõttu pakub arengukava väärtuslikku ülevaadet erakoolide fookusest, pakutavatest võimalustest ja tulevikunägemusest. Sellest lähtuvalt olen sõnastatud uurimisprobleemi: millist väärtust pakuvad erakoolid Eesti haridusturul ning kuidas nad seda läbi alusdokumentide esitlevad.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas kirjeldavad erakoolid üldharidusele pakutavat lisaväärtust ja kuidas nad oma eripärasid läbi alusdokumentide esitavad. Eelkõige huvitab mind, kuidas erakoolid sõnastavad arengukavades “seda miskit” ehk täiendavat väärtust, miks just nende kooli valida. See aitab mõista mida erakoolid pakuvad, milline on nende unikaalsus võrreldes üldhariduskoolidega ja näitab kooli identiteeti. Lõputöö põhineb kahekümne (N=20) Eesti erinevas piirkonnas asuva erakooli arengukava analüüsil.

Püstitatud eesmärgist lähtudes otsin oma töös vastuseid järgnevatele uurimisküsimustele:

1. Millised on väärtused, mida eraüldhariduskoolid oma arengukavades seoses pakutava lisandväärtuse ja kooli eripära kujundamisega rõhutavad?
2. Kuidas väljendub erakoolide pakutav lisandväärtus arengukavade missioonis ja visioonis?

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA JA VALIM

Käesolevas peatükis annan ülevaate lõputöös kasutatud uurimistöo meetodikast ja valimi moodustamise põhimõtetest. Lõputöös kasutan uurimismeetodina standardiseeritud kontentanalüüsi ja uurin 20 Eesti erakooli arengukavasid.

2.1 Metoodika ja valim

Lõputööd kirjutama hakates oli selge, et antud teema puhul on võimalik analüüsida olemasolevaid dokumente ning seda on võimalik läbi viia standardiseeritud kontentanalüüsi, kvalitatiivse sisuanalüüsi või nende kahe kombineeritud meetodil. Täpsemalt arengukavadega tutvudes otsustasin, et kasutan standardiseeritud kontentanalüüsi – esmalt vaatlen erakoole ja nende arengukavasid üldisemalt ning seejärel uurin valitud dokumente sisuliselt ja põhjalikumalt. Standardiseeritud kontentanalüüs on töö- ja ajamahukas, kuid see võimaldab saada uurimisküsimustele numbrilised vastused ja leida teksti omaduste esinemissagedused, kombineerides nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid lähenemisviise (Kalmus, 2015). Meetodi puhul kasutatakse teksti uurimiseks ning uurimisküsimustele vastusete leidmiseks kindlaksmääratud kategooriaid ja kodeerimissüsteemi. Antud meetodi positiivseks omaduseks on, et analüüsitakse vaid teksti selgelt väljendatud sisu ning tulemusi on võimalik kergelt kontrollida, seevastu miinuseks võib pidada jäiksid analüüsikategooriaid, mis võib tähendada uuritavate tekstide ülemäärast lihtsustamist ja killustatust (Kalmus, 2015).

Töötasin läbi vähem materjali kui tavapäraselt standardiseeritud kontentanalüüsi puhul, kuid suurendasin analüüsitavaid kategooriaid ja lähen kategooriatesse süvitsi, et saada võimalikult laiapõhjaline ja erinevaid aspekte käsitlev tulemus ehk kasutan standardiseeritud kontentanalüüsi võimalust anda standardiseeritud tulemustele kvalitatiivset tähendust. Suures plaanis alustan kodeerimist üldisematest andmetest (arengukavade ülesehitus, erakooli taust) ja liigun järjest spetsiifilisemate andmete kodeerimiseni (märksõnade kasutamine, arengueesmärkide sõnastamine).

Koolide arengukavad peavad olema avalikud, seetõttu oli uuringuks vajalike andmete saamine teistest meetoditest vähem aeganõudev, tuli vaid välja valida sobivad koolid ning kodulehelt antud dokumendid leida. Dokumendianalüüsi puhul tuleb kindlaks teha mitte ainult olemasolu ja

ligipääsetavus, vaid ka konkreetsete dokumentide autentsus ja kasulikkus, võttes arvesse iga dokumendi eesmärk, selle koostamise kontekst ja sihtrühm (Bowen, 2009:38). Kooli ametlikult koduleheküljelt saadud dokumendi autentsus ei ole kaheldav, samuti on igas arengukavas kirjas selle eesmärk.

Analüüsitavate arengukavade koguarvuks sai 20, sest see annab piisava ülevaate ning võimaldab põhjaliku analüüsi. Nagu varasemalt mainitud, on Eestis 63 erakooli, seega on valimis nendest ligi kolmandik. Valimisse valisin 20 erinevas Eesti piirkonnas asuvat erakooli, et oleks võimalikult mitmekülgne tulemus. Kui algselt olin arvamusel, et waldorfkoolide arengukavasid lõputöös ei kasuta, siis kõigi Eesti erakoolidega tutvumisel selgus, et ilma nendeta jääks mitme maakonna koolid analüüsist üldse välja. Nimelt on mõnes maakonnas vaid 1-2 erakooli ning need on kas waldorfkoolid või usulise taustaga koolid. Samas jätsin teadlikult valikust välja erivajadustega lastele suunatud erakoolid, sest need eristuvad teistest koolidest liigselt. Töö sisus ei too ma välja koolide nimesid, kuid kuna tegu on avalike dokumentidega, on valimis olevate koolide nimekiri leitav Lisa 2-s. Kodeerimise ja analüüsi jaoks märgistasin koolid koodidega Kool1, Kool2, Kool3 jne.

2.2 Kodeerimisjuhend ja andmete analüüs

Kodeerimisjuhendis (vt Lisa 1) olen jaganud andmed kolme suuremasse kategooriasse: üldinfo koolide kohta, üldinfo arengukavade kohta ja arengukavade sisuline analüüs. Üldinfo kooli kohta annab taustainfot, üldinfo arengukava kohta näitab selle vormistuslikku poolt ja sisulises analüüsis toon välja olulisemad leitud aspektid ning märksõnad, mida erakoolid tähtsaks peavad ja millist kuvandit nad seeläbi väljapoole näitavad.

Kodeerimisjuhendi esimene kategooria on üldinfo koolide kohta (A), mis tutvustab valimit ja kus olen välja toonud välja kooli suuruse (A1), liigi (A2), tegevuspiirkonna (A3), asutamise aasta (A4) ja klassis olevate õpilaste maksimumarvu (A5). Koolid olen jaganud suuruse osas kolmeks: alla 100 õpilasega väikekoolid, 100-299 õpilasega keskmise suurusega koolid ja suurkoolid, kus õpib üle 300 õpilase. Koole eristan liikide järgi põhikoolid ja põhikool+gümnaasium, tegevuspiirkonna osas toon välja, kas tegu on linna- või maakooliga. Koolid olen jaganud asutamise aasta järgi neljaks: enne 2001, 2001-2010, 2011-2020 ja alates 2021. Üldinfos toon välja ka klasside maksimumsuuruse, sest väikeklasse peetakse üheks erakooli valiku põhjuseks: kuni 10 õpilast, 11-15 õpilast, 16-20 õpilast,

enam kui 20 õpilast ning “ei ole välja toodud”. Antud kategooria annab ülevaate valikus olevate erakoolide taustast ja näitab nende mitmekesisust.

Kodeerimisjuhendi järgmine kategooria on üldinfo arengukavade kohta (B), mis koosneb kaheksast alamkategooriast ja annab pinnapealse üldinfo dokumendi koostamise kohta. Antud kategoorias uurisin esilehte (B1), logo (B2) ja sisukorra (B3) olemasolu, koostamise perioodi (B4), mahtu (B5), dokumendi vormistamise korrektsust (B6), koostamise aluseid (B7) ja uuendamise korda (B8). Kui koostamise perioodi ehk mitmeks aastaks see koostatud on, koostamise aluste ja uuendamise korra nõue tuleneb seadustest, siis teised alamkategooriad valisin põhjusel, et läbi arengukava on võimalik koolidel end uutele potentsiaalsetele õpilastele ja peredele tutvustada ning see on võimalik vaid läbi arusaadava ning konkreetse dokumendi. Samuti võivad nii esileht, logo kui sisukord anda dokumendile juurde ametlikkust.

Kodeerimisjuhendi kolmas ülemkategooria on arengukava sisuline analüüs (C), mis on jaotatud kolmeteistkümneks alamkategooriaks ja selles osas tulevad välja vastused püstitatud uurimisküsimustele. Antud kategooria on kõige mahukam, sest siin olen leitud informatsiooni jaganud märksõnade kaupa alamkategooriatesse ning toon näiteid kasutatud märksõnadest. Olen osaliselt tuginenud teooriaosas välja toodud autorite (Gurley jt., 2015; Subramanian ja Narayanamurthy, 2014; Stemler jt., 2011; Bowman jt., 2021) uuringutes välja toodud märksõnadele. Siin toon välja kooli põhiväärtused (C7), mis on aluseks esimesele uurimisküsimusele ning teine uurimisküsimus tuleneb missioonis (C1) ja visioonis (C2) leitud märksõnade analüüsil. Ülejäänud kategooriad on SWOT analüüs (C3), kooli tugevused (C4), arengueesmärgid (C5), riskid ja nende vältimine (C6), vanemate kaasatuse määr/koostöö huvigruppidega (C8), roll ja panus hariduses (C9), kooli finantseerimine (C10), kooli traditsioonid (C11), märksõnad kooli motos (C12), õppesuunad koolis (C13).

Kodeerimisjuhend ja kodeerimistabel on koostatud ning täidetud Microsoft Excelis. Arvestades valimi suurust, mis oli 20, ei olnud vajadust lisaks Exceli kasutamisele täiendavate analüüsiprogrammide rakendamiseks. Algselt viisin nelja arengukava põhjal läbi proovikodeerimise, mille alusel tegin kodeerimisjuhendis parandusi. Samuti lisisin kodeerimise jooksul alamkategooriale C10 kodeerimisjuhendisse juurde valiku “ei ole välja toodud”.

3. TULEMUSED

Selles peatükis tutvustan analüüsi käigus saadud tulemusi. Analüüsis kodeeritud tunnused jagunevad kolme suuremasse kategooriasse, milleks on üldinfo koolide kohta, üldinfo arengukavade kohta ja nende sisuline analüüs. Kaks esimest kategooriat näitavad valimis olevate Eesti erakoolide ja nende koostatud arengukavade tausta, kolmandas kategoorias on lisaks uurimisküsimuste jaoks vajalikule informatsioonile ka muu selles sisalduv teave. Analüüsi tulemusi tutvustan vastavalt nimetatud kategooriatele ning eraldi alapeatükkidena toon välja uurimisküsimustele vastavad tulemused.

3.1 Üldinfo koolide kohta

Valimis on 20 Eesti erakooli, mille kohta toon välja üldinfo, mis annab taustinformatsiooni valimis olevate koolide kohta ning näitab nende erisilmelisust. Üldinfo alamkategooriateks valisin kooli suuruse, liigi, tegevuspiirkonna, asutamise aasta ning sätestatud klassi suuruse (maksimum).

20-st koolist 6 on väikekoolid (alla 100 õpilase), 9 on keskmise suurusega (100-299 õpilast) ja 5 suurkooli (300+ õpilast). Enam kui pooled ehk 13 on põhikoolid ja 7 puhul on lisaks põhikoolile ka gümnaasiumiosa. Suurema osa puhul on tegu linnakooliga (14), ülejäänud 6 asuvad väljaspool linna ehk tegu on maakoolidega. Asutamise aasta järgi jagunevad koolid neljaks. Enne 2001 aastat on asutatud 20-st 8 kooli, 2001-2010 asutati neist vaid 2, 2011-2020 pandi alus 9-le erakoolile ja alates 2021 on loodud neist 1.

Maksimum 10 õpilast klassis on ühes koolis, maksimum 11-15 õpilast on neljas koolis, maksimum 16-20 õpilast on viies koolis, enam kui 20-ne õpilasega klassid on samuti neljas koolis. Enam kui veerandi koolide puhul (6) ei ole klassi suurust eraldi välja toodud. Antud kategooria sai välja toodud põhjusel, et paljudel juhtudel on just väiksemate klassikomplektide olemasolu üks erakooli valiku põhjustest (Hussar, 2018).

3.2 Üldinfo arengukavade kohta

Arengukavade üldinfo koosneb kaheksast alamkategorias: esileht, logo, sisukord, mitmeks aastaks koostatud, maht (lehekülgede arv), dokumendi vormistamine, arengukava koostamise alused ja uuendamise kord.

Arengukava avalikustamine kodulehel on kohustuslik, seega peab see olema korrektne ning näitama olulisemat informatsiooni kooli kohta. Enam kui poolte (11) valimis olnud arengukavade maht oli 11-20 lehekülge ja kõige vähem oli kuni 10 lehekülje pikkusi dokumente (4). Dokumentide mahtu arvesse võttes peaks neil esileht ning sisukord olema olemas. Esilehte ei olnud kuuel juhul, kusjuures neist ühel juhul ületas dokumendi maht 21 lehekülge ja ühel juhul oli selle mahuks 11-20 lehekülge. Sisukord puudus viiel arengukaval, ühel juhul oli sisukord esimesel leheküljel esilehe asemel. Mahtu ja olulisust arvestades võinuks enamusel neist nii esileht kui sisukord siiski olemas olla, sest need aitavad parandada dokumendi kasutusmugavust ja annavad dokumendile professionaalse välimuse. Arengukavas logo kasutamine ei ole erakoolide puhul levinud, logo oli olemas vaid viies dokumendis, sealjuures ühel juhul oli see dokumendi sisus mitte esilehel.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2023) kohaselt peab kooli arengukava olema koostatud vähemalt kolmeks aastaks, viiel juhul oli see koostatud nimetatud seaduses sätestatud minimaalse ajavahemiku piires. 13-el juhul oli see koostatud 4-6 aastaks ja kahe puhul oli perioodiks 7-10 aastat. Võib täheldada, et erakoolid pigem ei kasuta neile võimaldatud minimaalset vahemikku ja eelistavad arengukavasid koostada veidi pikemaks perioodiks. Kui 15 arengukava olid hästi koostatud ja ühtlase vormistusega, siis ülejäänud 5 oleks vajanud veidi keeleteoimekuslikku abi. Ühtlasema mulje jätaksid läbivalt samad reavahed, tekstis olev kirjasuurus ja kirjastiil. Vormistusvigadena võib veel välja tuua: pealkirja lõpus punkt, esilehel leheküljenumbriks 0, sama taseme pealkirjad erinevas vormingus (vaheldumisi tava- ning kaldkirjas), sisukorras puudu leheküljenumbrid, tühi viimane lehekülge. Ühel erakoolil oli kasutatud teistest enam lühilauseid ning vormistuslikus pooles oli suur osa eelnevalt välja toodud vigadest, selle puhul kasutasin kodeerimisjuhendis rida “vormistus pidevalt ebaühtlane”.

Peamiste arengukava koostamise alustena on 8-l juhul viidatud enam kui ühele dokumendile, peamiselt on nendeks Erakooliseadus, Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ja põhikiri, kusjuures kahe puhul on dokumendi koostamise alusena viidatud vaid põhikirjale (kooli või kooli omava seltsi põhikiri). Kooli õppekavale viitab kaks kooli, kuid sealjuures on õppekava vaid üks mitmest välja toodud koostamise alusest. Kuues arengukavas on lisaks eelpool mainitule välja toodud muu alus,

milleks on näiteks sisehindamise tulemused/aruanne, õigusaktid (nimetus täpsustamata), Eesti ja Euroopa raamdokumendid koolidele, linna arengukava, riiklik õppekava, rahulolu-uuringu tulemused, seltsi arengukava, Eesti haridusvaldkonna arengukava, linna haridus- ja noortevaldkonna strateegia, SWOT-analüüs, seminarid ja mõttetalgud. Kogu valimist (N=20) ei olnud kaheksas koostamise aluseid eraldi välja toodud. 13 kooli on oma arengukavas välja toonud selle uuendamise korra. Ühel juhul on sissejuhatuses kirjas, et dokument sisaldab uuendamise korda, kuid tegelikkuses see puudub.

3.3 Arengukavade sisuline analüüs

Kolmas ülemkategoria sisaldab 13 alamkategoriat, millest 3 (märksõnad missioonis, märksõnad visioonis, põhiväärtused) on seotud uurimisküsimustega ja nende tulemused ning tähelepanekud toon välja eraldi peatükkides.

8 erakooli on arengukavas välja toonud SWOT analüüsi ning seda kas eraldi tabeli kujul (4) või tekstina (4), 12-s dokumendis sellele viidatud ei ole. Teooriaosas on välja toodud, et Talviku ja Salumaa (2016) hinnangul ei pea arengukava SWOT analüüsi sisaldama, piisab sellele viitamisest, seega enamik erakoolidest on sellega arvestanud, kuid väiksem osa on siiski leidnud, et tegu on olulise osaga kavast.

Kooli tugevused jagunevad nelja alamkategoriasse – õppetöö ja õpikeskkond, personal ja tugi, kogukondlikkus ja koostöö ning “ei ole välja toodud”. Üheksal juhul olid välja toodud mitmesse kategooriasse kuuluvad tugevused, 7-l juhul oli tugevusena märgitud vaid õppetöö ja õpikeskkonnaga seonduv, nelja arengukava puhul ei ole kooli tugevusi eraldi välja toodud. Analüüsitud dokumentidest koguni viieteistkümnes toodi kooli tugevusena välja õppetöö ja õpikeskkond, kooli personali toodi tugevusena välja neljal korral, kogukondlikkus ja koostöö olid kirjas üheksas dokumendis. Tabelis 1 on kolmes tulbas välja toodud näited kooli tugevustest.

Õppetöö ja õpikeskkond (15)	Personal ja tugi (4)	Kogukondlikkus, koostöö (9)
innustav arengukeskkond	mitmekesine elukogemus	koostööoskused
paindlikkus tegevustes ja otsustamisel	igale uuele töötajale on määratud mentor	tugev kogukond
meetodid	juhid on enesearenduseks valmis	koostöövalmidus
õppekava toetavad õppekursioonid ja haridusprogrammid	probleemide ennetamine ja kiire lahendamine	kogukond peredest, kes soovivad oma lapse haridustee kujundamisel aktiivselt osaleda

kogemus praktilistest töödest	akadeemilisus ja kvaliteet kõiges	lapselt lapsele õpe
mänguline ja lapse loomulikku õppimist toetav õppeprotsess	vajadustele ja nõuetele vastava pedagoogilise kaadri olemasolu	lapsevanemate osalemine kooli juhtimises ja igapäevategevustes
õues- ja projektõppe suur osakaal	toimiv sisehindamine	lapsevanemate kool
lõiming	töötajate koormus on jõukohane	perekondade kaasatus
tervislik keskkond	ettevõtlikud inimesed	kogukondlik mõtlemine
loovuse võimaldamine	õpetajatel mentorite tugi	tihe suhtlus
kogemuste väärtustamine		arenev kogukond
väikesed klassid		
turvaline ja lapsesõbralik keskkond		
madal koolistress		
väike kool		
positiivne õhkkond ja omavahelised head suhted		
õuesõpe		

Tabel 1. Kooli tugevused, sulgudes toodud välja esinemissagedus.

Erakooliseaduse (2019) kohaselt peab arengukava sisaldama kaasnevaid riske ja nende vältimise võimalusi, 13-s analüüsitud dokumendis oli see välja toodud kas põhjalikult või pigem lühidalt, kuid koguni seitsmes ei olnud riske eraldi välja toodud. Erakoolid peavad oluliseks vanemate kaasatust ja koostööd huvigruppidega, 18 kooli arengukava puhul oli kaasamine ja koostöö tähtsal kohal ning seda oli pidevalt mainitud, vaid kahes ei olnud seda välja toodud. Kodeerimisjuhendis olen antud alamkategorias loonud veel kolmanda valikuvariandi (vanemad ei ole kaasatud), kuid antud kood kasutust ei leidnud.

Erakoolide rolli ja panust hariduses ühelgi juhul eraldi välja toodud ei ole. Viie erakooli arengukavas ei ole seda üldse välja toodud ja 15 puhul kirjeldatakse lühidalt muu teksti sees. Oma rolli ja panust on kirjeldatud erinevalt: *“nii kasvab üles juba teistsuguste enesejuhtimise oskuste ja võimalustega põlvkond”*, *“läbi looduse, hariduse ja kultuuri aidata väikesel inimesel õppida ning avastada oma andeid”*, *“loome metoodiliselt aluse lapse vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule”*, *“arvestab lapse ealiste iseärasustega ning toetab noore inimese mitmekülgset arengut”*, *“anda valikuvõimalus peavoolukoolides pakutava hariduse kõrval”*, *“õpetamine on tee juhatamine: miks, kuhu ja kuidas minna”*, *“haridusuuenduste eestvedaja ja propageerija”*.

Arengueesmärkidena on koguni 19-l korral välja toodud mitmesse erinevasse kategooriasse kuuluvaid eesmärke ja märksõnu, ühel juhul on kategooriaks vaid jätkusuutlikkus. Kooli arengueesmärgid olen kodeerimisjuhendis jaganud viite kategooriasse (Tabel 2, koos näidetega), milleks on jätkusuutlikkus, õpikeskkond, õpetamise kvaliteet, kogukond, õppija areng ja heaolu – neid kirjeldatakse küll erinevate märksõnadega, kuid eesmärgid ja tulevikusiht on koolidel sarnane.

Jätkusuutlikkus (13)	arendamine ressursside juhtimine kasvav õpilaste arv jätkusuutlikkus kooli kasvamine jätkusuutlik ja kvaliteetne haridus komplekteeritud klassid ressursside väärtustamine positiivse avaliku arvamuse säilitamine paberivaba teabehaldus
Õpikeskkond (14)	uus koolimaja avatud kool turvaline ja õpilaste arengut toetav õppekeskkond vajalikud tingimused multifunktsionaalne õueala sobivad ruumid ja vahendid arengukeskkond innovaatiline ja arengut toetav keskkond
Õpetamise kvaliteet (15)	uuendusmeelsed ja pädevad õpetajad kompetentne ja motiveeritud personal õpetajatevaheline koostöö nüüdisaegne õpikäsitus professionaalsus tugisüsteemide arendamine motiveeritud ja koostöine töötaja lõimitud õpe
Kogukond (12)	huvigrupid on kaasatud õppija ja kooli arengusse koostöö globaalse kogukonnaga koostöö huvigruppidega lapsevanemate toetus ja osalemine koolikeskkonna ülesehitamises vanemate kaasamine koostöö kogukonnaga kaasatud ja hooliv kogukond avatud kogukonnale arendustegevustesse partnerite kaasamine
Õppija areng ja heaolu (11)	igale õpilasele tema võimetele ja soovidele vastava õpitee kujundamine kogemus praktilistest töödest iseseisev õpioskus ennastjuhtiv õppija õpiharjumuste kujundamine õpimotivatsiooni tagamine üldpädevuste suurendamine „terve” inimene õpilaste eripäradega arvestamine

Tabel 2. Arengueesmärgid, sulgudes toodud välja esinemissagedus.

Kooli finantseerimist ei ole välja toodud neljas arengukavas, ühel juhul on märgitud vaid laekuvad õppemaksud, ülejäänud 15 kooli puhul on kirjeldatud mitut erinevat finantseerimise allikat. Välja on toodud nii riigieelarveline toetus (15), kohaliku omavalitsuse toetus (13) kui laekuvad õppemaksud (16), neid on mainitud enam kui pooltes analüüsitud dokumentides. 12 arengukava puhul olen kodeerimisel kasutanud ka rida „Muu“, mille alla lisasin finantseerimise allikatena kasutatavad

koolitused, sihtkapitalid, kooli pidaja ettevõtlustulu, heategevuslikud üritused, fondid, projektid, annetused ja sponsorid.

14 erakooli ei ole oma arengukavades välja toonud traditsioone. Olemasolevad traditsioonid olen jaganud kahe erineva koodirea vahel, kusjuures kolme kooli puhul kasutasin neid mõlemaid – erinevad üritused (6) ja korraldatavad võistlused/kontserdid (3). Võistluste ja kontsertidena on välja toodud näiteks "Vaba Lava", tantsuvõistlus, kevadkontsert, kõnevõistlus ja muusikal ning erinevate üritustena muuhulgas laagrid, ekskursioonid, loengud, projektinädalad, talgupäevad, muinasjutuöö, näitus, loovuslaager, perede tänapäev ja osavõtt kultuurielust. Antud kategooriast nähtub, et välja toodud traditsioonide hulk on mitmekesine ja neid peetakse piisavalt oluliseks, et arengukavas eraldi välja tuua.

Kuigi paljudel koolidel on olemas oma moto, siis 14-s dokumendis seda välja toodud ei ole. Olemasolevad 6 motot jaotuvad kahele koodireale – lapse vajadused ja ettevalmistamise tulevaseks eluks, kusjuures kaks kooli on kasutanud mõlemasse kategooriasse jaotunud sõnu. Lapse vajaduste alla olen kodeerinud elamuse, hoolimise, koostöö, turvatunde, armastuse ja vabaduse, need on mainitud 3-s arengukavas. Ettevalmistust tulevaseks eluks peab oma motos oluliseks 5 kooli ja kasutatakse märksõnu nagu vastutus, kindel alus elule, terve inimene, terve kogukond, terve maailm, igäüks on geenius, vastutus.

Arengukava sisulises analüüsis olen ühe kategooriana lisanud veel õppesuunad koolis, mida küll 12-s dokumendis välja toodud ei ole. Mainitud õppesuunad jaotuvad neljale koodireale – kahes loovus, kuues loodus (õuesõpe), kolmes keeleõpe (humanitaar, võõrkeeled, inglise keel) ja neljas muu (projektõpe, pärimuskultuur, waldorfpedagoogika, kultuur). 6 erakooli on välja toonud enam kui ühe õppesuuna.

3.3.1 Millised on väärtused, mida eraüldhariduskoolid oma arengukavades seoses pakutava lisandväärtuse ja kooli eripära kujundamisega rõhutavad?

Valimis olevad erakoolid on oma arengukavades välja toonud erinevad väärtused, millele olen kodeerimisjuhendis loonud 5 koodirida – õpilase areng ja isikuomadused, õpikeskkond, kogukondlikkus ja koostöö, loomulikkus, ei ole välja toodud. Neljal juhul ei ole kooli põhiväärtusi

välja toodud, enamiku koolide puhul (16) sisaldab see mitmeid väärtusi, mis jaotuvad mitmesse erinevasse kategooriasse.

Erakoolid rõhutavad oma arengukavades põhiväärtustena õpilase arengut ja erinevaid isikuomadusi, selline lähenemine aitab luua tugeva aluse mitte ainult akadeemilises, vaid ka isiklikus ja sotsiaalses mõttes, toetades nende kujunemist aktiivseteks ja vastutustundlikeks kodanikeks. Antud kategooriasse sobituvad täpselt poolte ehk kümne valimis oleva kooli välja toodud põhiväärtused. Mitut omadussõna on välja toodud enam kui ühel korral – vastutus ja vastutustunne (4), ettevõtlikkus (4), sallivus (3), hoolimine ja hoolivus (3), ausus (2), õnnelikkus (2), rõõm (2). Lisaks on väärtustes oluliseks peetud näiteks iga lapse arengut, enastjuhtiva õppija arengu toetamist, proaktiivsust ja tolerantsust. Need väärtused mitte ainult ei suuna koolide tegevust, vaid moodustavad ka raamistikku, mille abil saavad õpilased arendada. Tõhusalt integreerituna kooli igapäevaellu võivad need aidata luua õhkkonna, kus õpilased tunnevad end aktsepteerituna, julgustatuna ja motiveerituna oma potentsiaali maksimaalselt avastama.

Põhiväärtuste teine kategooria on õpikeskkond, mis on välja toodud neljas arengukavas. Õpikeskkond mängib olulist rolli õpilaste arengus ja õppimises ning seetõttu on sellele pööratud eraldi tähelepanu. Erinevad koolid võivad rõhutada erinevaid aspekte õpikeskkonna kujundamisel, kuid ühtne eesmärk on luua inspireeriv ja toetav keskkond. Õpikeskkonna arendamine on pidev protsess, mis nõuab koostööd kogukonna, õpetajate, õpilaste ja teiste asjaosaliste vahel, et tagada kõigile parimad võimalused. Kooli keskkonda on kirjeldatud sõnadega loov ja ehe, innovaatiline ja arengut toetav, harmooniline ning sallivusele ja mitmekesisusele avatud.

Kolmas koodirida on kogukondlikkus ja koostöö, mis on välja toodud 11-s analüüsitud alusdokumendis ja sisaldab erinevaid märksõnu ning sõnastusi. Sõna koostöö on väärtustes kasutatud koguni 8-1 korral, lisaks tuuakse välja koos loomine (2), meeskonnatöö, ühendus, kaasvastutus ning kaasatud ja hooliva kogukonna loomine. Kogukondlikkus ja koostöö aitavad luua tugeva sideme kooli, kohaliku kogukonna ja laiemal ühiskonna vahel. See hõlmab mitte ainult õpilaste, õpetajate ja personali omavahelist koostööd, vaid ka suhtlust vanematega ning kogukonna kaasamist koolielu rikastamisel. Avatus ja koostöövalmidus aitavad luua elava ja toetava õpikeskkonna, mis vastab paremini õpilaste vajadustele ning pakub neile mitmekülgseid õppimisvõimalusi. Kogukondlikkuse ja koostöö edendamine on oluline osa erakoolide püüdlustes luua terviklik ja jätkusuutlik hariduskeskkond.

Neljanda kategooriana olen sõnastanud loomulikkuse, mis on välja toodud 14-s arengukavas ja koosneb erinevates märksõnadest, mis otseselt või kaudsemalt antud teemaga seostuvad. Loomulikkus võib inspireerida õpilasi avastama, see võib samuti viia õpetajate ja õpilaste vahelise avatud suhtluseni ning soodustada loovat ja spontaanset õppimist. Märksõnadest on enim kasutatud vabadus (4), terviklikkus (4), loovus (4), loodustlähedus ja keskkonnahoid (4) ning armastus (3). Samuti olen antud kategooriasse lisanud näiteks tervisliku eluviisi, kogemise, loomulikkuse, mõtestatuse, inimlikkuse, solidaarsuse, rütmi, eetilise ja vaimse, kõiki eelnevaid on nimetatud ühel korral. Loomulikkuse väärtustamine hariduses võib kaasa aidata tervikliku maailmapildi kujunemisele ning innustada vastutustundlikku käitumist nii individuaalsel kui ka ühiskondlikul tasandil. Loomulikkus hariduses kõneleb vajadusest luua õpikeskkond, mis toetab õpilaste loomulikku uudishimu, avastusvõimet ja eneseväljendust.

3.3.2 Kuidas väljendub erakoolide pakutav lisandväärtus arengukavade missioonis ja visioonis?

Erakoolid on missiooni ja visiooni sõnastamisel kasutanud erinevaid märksõnu ning nende kaudu suunatakse kogu kooli tegevust. Missioon ja visioon annavad aluse kooli identiteedile ning suunavad kogu koolipere ühtse eesmärgi poole, nende sõnastamine aitab koolil selgelt määratleda oma eesmärgid ja suunata oma tegevust selle poole, et pakkuda õpilastele kvaliteetset haridust ning aidata neil arendada oma täit potentsiaali. Kodeerimisjuhendis olen missioonis kasutatud märksõnad jaganud viide kategooriasse, milleks on õpilase areng, õpikeskkond, kaasav haridus, ühiskondlik suunitlus/koostöö ning „ei ole välja toodud“. Visioonis olevad märksõnad jaotuvad samuti viie erineva kategooria vahel: isiksuse areng, õpikeskkond, ühiskondlik suunitlus, jätkusuutlikkus ja „ei ole välja toodud“. Missiooni ja visiooni ei ole välja toodud kolmes valimis olevas arengukavas, need on puudu samades dokumentides.

12-l juhul on missioonis kasutatud mitmesse kategooriasse sobituvaid sõnu. Õpilase arengu toob välja 13 kooli. Sõnastused on erinevad, kuid sisuliselt püüeldakse samade eesmärkide ja tulemuste poole:

- individuaalne lähenemine;
- individuaalsed vajadused;
- individuaalsuse ja võimete arvestamine;

- tervikliku isiku kujunemine;
- hoolimine iseendast ja teistest;
- vastutus oma tegude eest;
- vastutustundlike inimeste kasvatamine;
- teadliku inimese kujunemine;
- sotsiaalselt julged ja õppimisvõimelised inimesed;
- igakülgne arenguvõimalus;
- eluterved hoiakud ja suhtlusviisid.

Õpikeskkonda ja selle arendamist peetakse erakoolides oluliseks, see on kirjeldatud 8-s arengukavas olevas missioonis. Sõnastusena kasutatakse mingi konkreetset tüüpi keskkonna või tingimuste loomist, selle võimaldamist ja arendamist. Soovitakse luua keskkond, mis on muuhulgas turvaline, arengut toetav, avatud, inspireeriv, vaimne, toetav või õhinapõhine ning see peaks toetama haritud, füüsiliselt ja hingeliselt terve õpilase arengut. Erakoolide missioonid rõhutavad selgelt õpikeskkonna tähtsust, et õpilastel oleks võimalik õppida, kasvada ja areneda mitmekülgsete kogemuste kaudu. Turvaline ja toetav õpikeskkond võimaldab õpilastel tunda end mugavalt ja julgeda end väljendada ning innustab neid avastama ja uurima.

Kaasava hariduse kategooriasse sobituvad viies missioonis olevad sõnad ja väljendid. Kaasava hariduse eesmärgiks on muuhulgas kõikidele õpilastele nende arenguks võrdsete võimaluste tagamine. Siia olen ma tõstnud väljendid nagu parima võimaliku hariduse pakkumine, ainete lõiming, hariduse unikaalsus, hariduse kõrgetasemelisus, terviklikult arendavad õpikogemused.

Ühiskondlik suunitlus ja koostöö on välja toodud viies missioonis. Märksõna koostöö kasutatakse neist 4-s, kusjuures seda on mainitud nii lapsevanemate, perekonna kui kogukonnaga seoses. Veel tuuakse välja, et missiooniks on luua toimiv kogukonnakool, teha usalduslikku koostööd ja rikastada haridusmaastikku. See tähendab avatud ja toetavat suhtlust erinevate osapoolte vahel tagamaks õpilaste areng ning kooli positiivne mõju kogukonnale.

Visioon väljendab püüdlusi ja soove tuleviku suhtes ning kirjeldab seda, milline kool soovib olla ja millist mõju ta soovib oma õpilastele ja kogukonnale avaldada. Nagu eespool kirjeldatud, jagunevad tulevikusihid ja -suunad viide kategooriasse. Täpselt pooled koolid on oma tulevikusuundadena välja toonud mitmesse erinevasse kategooriasse sobivaid väljendeid ja märksõnu. Neist õpilase areng on välja toodud 8-s visioonis ning kirjeldusteks on:

- muutuvast maailmas hästi toime tulevad;
- suurepäraste koostööoskustega;
- õpilase tähelepanu- ja keskendumisvõime tundmaõppimine;
- emotsioonide mõju avastamine;
- terved inimesed;
- õppija individuaalsete võimetega arvestamine;
- igakülgse ja võimetekohase arengu tagamine;
- igapäevase väärtustamine.

Õpikeskkonda mainitakse tulevikusihina 8 kooli puhul. Valimis olnud erakoolide eesmärgiks on õpilastele heade, õpilassõbralike tingimuste loomine ja kvaliteetse, turvalise ning arendava õpikeskkonna pakkumine. Välja on toodud, et erakool peaks olema õpilassõbralik, kõrgetasemeline, õpikogemusi pakkuv, teadlikku arengut toetav, õppijat väärtustav, ühiskonnas hinnatud, arenev, inimsõbralik, aktsepteeritav, uuendusmeelne ja kaasaja nõuetele vastav. Kasutatud on erinevaid positiivseid omadussõnu, mis näitavad püüdlusi parema tuleviku poole. Samuti on kirjeldustes välja toodud koostöös kogukonnaga parema õpikeskkonna loomist ning hoidmist. Kõiki märksõnu ja väljendeid on kasutatud vaid ühel korral, mis näitab erakoolide omanäolisust ja teistest eristumist.

Erakoolidel on võimalik oma paindlikkusega paremini vastata nii kogukonna kui ühiskonna vajadustele ning seeläbi oma eristumist teistest üldhariduskoolidest välja tuua. Ühiskondlikku suunitlust näeb oma visioonis 7 erakooli. Neist neljal juhul on oluliseks koostöös teiste osapooltega parema ning üksmeelselt tegutseva kooli loomine. Oma tulevikku nähakse kogukonnakoolina, kus on tähtsal kohal koostöö nii perede kui vallaga. Soovitakse olla koostööle orienteeritud ning kanda vastutust laiemal ühiskonna ning maailma eest.

Tihti sõltuvad erakoolid kogukonna usaldusest ja toetusest ning tehakse tööd püsijäämise nimel. Sellega on seotud jätkusuutlikkus, mida toovad arengukavas olevas visioonis välja 6 kooli. Tulevikus soovitakse olla:

- eelistatavim kool;
- ühiskonnas hinnatud;
- terviklik ja tugev;
- usaldusväärne ja jätkusuutlik;

- hinnatud ja toimiv;

ning samuti püüeldakse selle poole, et koolikohad on täidetud, kasutusele võetakse uus kompleks ja kasutatakse jätkusuutlikke põhimõtteid oma tegevuses.

Missiooni ja visiooni analüüs näitab, et kuigi kasutusel on erinevad sõnastused, on koolidel sarnased eesmärgid ja tulevikuplaanid. Sarnasust selgitavad ühised väärtused ja prioriteedid, mida peetakse oluliseks hariduse kvaliteedi ja õpilaste arengu tagamisel. Kasutatud sõnastused peegeldavad iga erakooli unikaalsust, kuid ühine soov on õpilastele turvalise ja toetava õpikeskkonna pakkumine. Missioon ja visioon on aluseks kooli arengule, luues ühtse raamistiku koostöö ning järjepidevuse pakkumiseks hariduses.

4. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, milline on Eesti eraüldhariduskoolide pakutav lisandväärtus koostatud arengukavade põhjal ja kuidas nad antud dokumentides oma eripärasid sõnastavad. Selles peatükis võrdlen enda tehtud uuringu tulemusi varasemate käsitlustega ja esitan nende alusel tehtavad järeldused.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2023) kohaselt on arengukava koostamise eesmärgiks kooli järjepideva arengu tagamine ja eesmärkide ning arengusuundade kindlaksmääramine, kusjuures see tuleb koostada vähemalt kolmeks aastaks. Järjepidevus ja jätkusuutlikkus olid analüüsitud dokumentides välja toodud nii visioonis kui arengueesmärkides. Kõigil valimis olnud erakoolidel oli arengukava olemas, see oli kodulehelt kergelt leitav ja koostatud vähemalt kolmeks aastaks. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2023) toob välja, et koostamise aluseks on sisehindamise tulemusel välja selgitatud tugevused ja täiendamist vajavad aspektid. Oma kooli tugevused on välja toonud 16 erakooli 20-st. Analüüsitud arengukavadest järeldub, et erakoolid toovad koostamise alusena enamasti välja Erakooliseaduse, Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, põhikirja ja muud dokumendid, mille hulka kuulub ka koolis läbi viidud ja eelpool nimetatud sisehindamine.

Tulemustest ilmnes, et loodud dokumendid on sisult ja mahult küll erinevad, kuid suurem osa neist sisaldavad Haridus- ja Teadusministeeriumi (2021) poolt kirja pandud haridusvaldkonna strateegilisi eesmärke, milleks on valikurohked õpivõimalused, pädevad töötajad, mitmekesine õpikeskkond, õppijast lähtuv õpe ja ühiskonna soovidele vastavad õpivõimalused. Samas saan välja tuua, et kuigi Erakooliseaduse (2019) §7 kohaselt peab arengukava sisaldama kaasnevaid riske ja nende vältimise võimalusi, siis 7 erakooli puhul seda välja toodud ei olnud. Talvik ja Salumaa (2016) toovad välja, et näiteks SWOT analüüsi ei ole vaja arengukavasse lisada, piisab kui sellele viidata. Kaheteistkümnes erakooli arengukavas SWOT analüüs puudus, kuid ülejäänud koolide jaoks oli see piisavalt oluline, et eraldi välja tuua.

Haridus- ja Teadusministeeriumi (2021) poolt aastateks 2021-2035 koostatud haridusvaldkonna arengukavas kirjeldatakse, et põhikoolis tuleks alus panna ennastjuhtiva õppija arengule. Ettevalmistamine tulevikuks, intellektuaalsed võimed, kaasav haridus, enesejuhtimisoskuste omandamine ja õpilaste teadlikku arengut toetav õpikeskkond seostuvad haridusvaldkonna arengukava põhimõtetega ning antud märksõnad on välja toodud ka analüüsitud erakoolide puhul. See näitab, et haridusvaldkonna laiemad põhimõtted on olulised suunised nii riigi- kui ka erakoolide

haridusstrateegiate kujundamisel, mis võib omakorda viia mitmekesisema ja tulevikule suunatumale haridussüsteemi loomiseni, vastamaks paremini tänapäeva ja tuleviku väljakutsetele.

Kooli arengukavas kirjeldatakse arengu eesmärgid ja põhisuunad (Talvik ja Salumaa, 2016). Uurides erakoolide alusdokumente, võib täheldada sarnast lähenemist. Kõigis analüüsitud kavades olid välja toodud kooli arengueesmärgid, mis viitab sellele, et ka erakoolid tunnistavad arengukava olulisust oma tegevuse juhendamisel. See kinnitab, et hoolimata koolitüübist või omandivormist on arengukava oluline tööriist koolide juhtimises ja arengus. Koolide eesmärgiks on olla jätkusuutlikud, panustada kaasaegsesse õpikeskkonda, tagada õpetamise kvaliteet, teha koostööd kogukonnaga, suurendada kaasatust ja kohandatud õppe kasutamist ning samal ajal valmistada õpilasi ette kiiresti muutuva ühiskonna väljakutseteks, sarnaste aspektide olulisuse tõid välja ka Skogen jt. (2004).

Kools ja Stoll'i (2016) uurimus näitab, et kooli kui õppiva organisatsiooni edu sõltub mitmetest teguritest, sealhulgas visiooni loomisest, pidevate õppimisvõimaluste tagamisest, meeskonnaõppe ja koostöö edendamisest. Minu uuringu tulemused näitasid samuti, et erakoolid peavad oluliseks konkreetse visiooni olemasolu, nii õpilaste kui personali arendamist, õpikeskkonna parendamist, ühiskondlikku suunitlust ja koostööd kogukonnaga ning nii üksteise kui ümbritseva väärtustamist.

Kooli strateegiline juhtimine tugineb oluliselt arengukavale, mis toimib juhendina kooli arengu suunamisel ja elluviimisel, selles on sõnastatud kooli missioon ja visioon ning välja on toodud arengueesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks (Türk jt., 2011). Vaid kolmes arengukavas ei olnud missiooni ja visiooni välja toodud, erinevad arengueesmärgid olid välja toodud kõigis. Missiooni ja visiooni selge sõnastamine aitab tagada, et kogu kooli tegevus oleks suunatud ühtsete põhimõtete ja eesmärkide saavutamisele. Kooli arengu jälgimine ja hindamine lähtuvalt arengukavas esitatud eesmärkidest ja tegevustest võimaldab hinnata kooli edusamme ning teha vajadusel muudatusi kooli arengu ja järjepidevuse tagamiseks. Analüüsitud erakoolide missioonides ja visioonides on välja toodud lapse individuaalse arengu toetamine, õpilaste erinevate vajadustega arvestamine, erinevate väärtushinnangute ja põhiväärtuste olulisus, turvaline ja toetav õpikeskkond, ühiskondlik ja koostööle orienteeritud suunitlus – nende olulisuse on ka erakoolide lapsevanemad välja toonud nende seas läbiviidud uuringus (Lapsevanemad hindavad..., 2016). Tikerperi (2016) tõi oma uuringus välja, et riigigümnaasiumide koolijuhtide jaoks oli oluline kooli visiooni, missiooni, eesmärkide ja väärtuste avalikkusele esitamine. Tutvudes erakoolide arengukavadega võib arvata, et enamiku valimis olnud koolide juhtide jaoks on tähtsad samad aspektid, sest Tikerperi (2016) poolt

välja toodu oli samuti olemas valimis olnud alusdokumentides. Subramanian ja Narayanamurthy (2014), Stemler jt. (2011), Bowman jt. (2021) ja Gurley jt. (2015) jagasid koolide missiooni, visiooni ja põhiväärtused erinevatesse kategooriatesse, nagu näiteks isiksuse areng, õpikeskkond, ühiskondlik suunitlus ja koostöö, kaasav haridus, loomulikkus ja jätkusuutlikkus. Oma analüüsis sain tulemused jaotada samade märksõnade alusel, mis näitab, et olenemata kooli tüübist (erakool versus üldhariduskool) kasutatakse sarnastesse kategooriatesse kuuluvaid märksõnu.

Kooli roll ei piirdu üksnes teadmiste omandamisega, vaid hõlmab ka oskuste ja väärtushoiakute kujundamist (Sutrop, 2017; Sutrop, 2021). Analüüsitud arengukavades on õpilase areng ning erinevate isikuomaduste kujundamine välja toodud nii missioonis, visioonis kui arengueesmärkides, mis näitab, et erakoolid tunnistavad isiksuse arendamise tähtsust haridusprotsessis. Haridusvaldkonna arengukavas rõhutatakse olulisi märksõnu nagu elukestev õpe, paindlikud individuaalseid vajadusi väärtustavad lähenemised, kvaliteetse hariduse kättesaadavus, toetatud õpe läbi rahvusvahelistumise ning õpirände õpivõimaluste mitmekesistamine ja hariduse kvaliteedi tõstmine (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021:11-15). Hariduse kvaliteedi tõstmine on üldine eesmärk, mis juhib tähelepanu haridussüsteemi pidevale täiustamisele ja arendamisele, tagades õpilastele parima võimaliku õppimiskogemuse, erakoolide arengukavades on see olulisel kohal ning selle nimel tehakse tööd nii praegu kui tulevikus. Erakooli eeliseks on turvaline õpikeskkond, mis võimaldab õpilastel end mugavalt ja turvaliselt tunda, leiavad Shakeel ja DeAngelis (2018). Valimis olevad Eesti erakoolid väärtustavad samuti turvalist ja harmoonilist keskkonda, mis toetab õpilaste arengut ja loob õpilassõbralikud õpitingimused.

Väikene-Küünal (2023) soovib eraüldhariduskoolide loomise protsessi kaasata kogukond ja tulevased lapsevanemad, samuti väärtustavad tugevat kogukonda erakooli loomisel ettevõtlikud kooliuuendajad (Mets, 2020). Minu tehtud analüüsist tuleb välja, et lapsevanemate kaasatus kooliellu on pidev ning koostööd huvigruppidega peetakse väga oluliseks. Koostöö ja ühiskondliku suunitluse olulisus tuleb välja nii missioonis, visioonis kui kooli põhiväärtustes.

Tulemustest selgub, et jätkusuutlikkus tuuakse olulise aspektina välja nii visioonis kui arengueesmärkides. Üheks erakooli tegevusloa saamise tingimuseks on, et kool peab arengukavast lähtuvalt tagama oma jätkusuutlikkuse (Erakooliseadus, 2019). Sarnase tulemuseni jõudis ka Pütsep (2020), tuues välja, et üldhariduskoolide arengukavades on peamiste eesmärkidenä välja toodud jätkusuutlikkuse tagamine ja tuleviku eesmärkide ning võimalike muutustega toimetulek. See viitab

sellele, et koolid tunnistavad jätkusuutlikkuse tähtsust mitte üksnes oma igapäevase tegevuse, vaid ka pikaajalise arengu kontekstis. Seega on jätkusuutlikkuse tagamine oluline mitte ainult erakoolide tegevusloa saamiseks, vaid ka nende pikaajalise edu ja mõju tagamiseks haridusmaastikul. Arvestades, et jätkusuutlikkus on lisaks kaasaegse õpikeskkonna, õpetamise kvaliteedi, kogukonna ning õppija arengu väljatoomisele mainitud enamike erakoolide arengukavas, siis võib arvata, et erakoolidel on sarnased eesmärgid kui teistel üldhariduskoolidel.

Edaspidistes uuringutes võiks kaaluda kõikide Eestis asuvate erakoolide valimisse kaasamist, sest nende arv ei ole kuigi suur ja see võimaldaks teha laiemapõhjalise analüüsi. Selline lähenemine võimaldaks uurida eriilmelisust kõigi erakoolide arengukavade vahel ning avaks võimaluse tulevikus võrrelda neid üldhariduskoolide alusdokumendiga. Võrdlev analüüs aitaks paremini mõista haridusvaldkonna erinevaid aspekte ning võimaldaks tuua välja nii erinevused kui ka sarnasused, mis omakorda aitaks kaasa haridussüsteemi edasisele arengule ja täiustamisele.

KOKKUVÕTE

Antud lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas erakoolid üldharidusele pakutavat lisaväärtust kirjeldavad ja kuidas nad oma eripärasid läbi alusdokumentide esitavad. Selle uurimiseks analüüsisin standardiseeritud kontentanalüüsi meetodit kasutades 20 Eesti erakooli arengukavasid. Teooriast ja varasematest uuringutest nähtub, et arengukava on koolides kohustuslik visiooni loov ja arengusuundi näitav dokument, mis erakoolide puhul annab potentsiaalsetele uutele õppijatele ja nende lapsevanematele teadmise, millistest pidepunktidest need oma tegevuses lähtuvad.

Läbi viidud standardiseeritud kontentanalüüsi tulemustest lähtuvalt võib öelda, et sõnastuses erinevad erakoolide arengukavad oluliselt, kuid põhiidee, arengueesmärgid, koostöö- ja arenemissoov ning tahe õpilastele parimat võimalikku õpikeskkonda pakkuda on ühine. Samas leidsin erakoole, kes oma arengukavas missiooni, visiooni ja väärtusi välja toonud ei ole, kuigi läbi nende on võimalik oma kooli võimalikele huvilistele tutvustada. Arengukavad peavad vastama seaduses ette nähtud tingimustele, kuid samas annavad koolidele paindlikkuse nende sisu osas.

Teooriale tuginedes võib öelda, et arengukava on kooli strateegilises juhtimises keskse tähtsusega ning selles sisalduva informatsiooni näol on tegemist tulevikku vaatava dokumendiga, kus ei tohi unustada vormistusliku poole olulisust. Analüüsi tulemus näitas, et kõik erakoolid on oma arengukavad koostanud ning oma erilise ja unikaalsuse erinevalt sõnastanud, kuid sellest kumab läbi tahe ja soov pakkuda oma õpilastele midagi teistsugust kui ülejäänud koolid.

Minu lõputöö uurib Eesti erakoolide arengukavasid ning tulemused võivad olla sisendiks antud dokumendi koostamisel uue kooli loomise protsessis. Edasiste uuringute juures lisasin ettepaneku uurida kõiki Eesti erakoole või teha nende arengukavade võrdlus üldhariduskoolidega, et oleks võimalik erinevused ja sarnasused põhjalikumalt välja tuua. Samuti annaks järgmistele uuringutele lisaväärtuse arengukava loomise protsessis osalenute intervjuerimine, et saada täiendav informatsioon selle koostamise protsessist ja kasutatud märksõnade valimisest.

SUMMARY

The aim of this thesis was to find out how private schools describe the added value they offer to general education and how they present their specificities through their founding documents. In order to investigate this, I analysed the development plans of 20 Estonian private schools using a standardised contextual analysis method. Theory and previous research suggests that the development plan is a mandatory vision and development document for schools, which in the case of private schools, provides potential new students and their parents with an indication of the benchmarks on which they base their activities.

Based on the results of the standardised context analysis carried out, it can be said that the wording of the development plans of private schools differs considerably, but the main idea, the development objectives, the will to cooperate and develop and the will to provide the best possible learning environment for pupils are common. At the same time, there were some private schools that did not set out their mission, vision and values in their development plans, even though they are a way of presenting their school to potential stakeholders. Development plans must comply with the conditions laid down by law, but at the same time give schools flexibility as to their content.

Based on the theory, it can be said that the development plan is central to the strategic management of the school, it is a forward-looking document, where the importance of the formal side must not be forgotten. The result of the analysis showed that all the private schools have drawn up their own development plans and have formulated their specificity and uniqueness in different ways, but it shows a willingness and desire to offer its students something different from other schools.

My thesis examines the development plans of private schools in Estonia and the results can be used as an input to the process of creating a new school. For further research, I have included a suggestion to study all private schools in Estonia or to compare their development plans with those of general education schools in order to be able to identify differences and similarities more thoroughly. Also, interviews with the participants in the process of creating the development plan would add value to the following studies in order to obtain further information on the process of its creation and the choice of keywords used.

KASUTATUD ALLIKAD

Aithal, P. S. (2015). *Strategy Development and Deployment in Higher Education Institutions*. Elixir Project & Quality 84, 33594-33597

Alas, R. (2005). *Strateegiline juhtimine*. Tallinn: Külim.

Alus-, põhi- ja keskharidus. (2023). *Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht*. Kasutatud 8. november 2023, <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus>

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9 (2), 27-40. Kasutatud 11.02.2024 <https://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.3316/QRJ0902027>

Bowman, T., Harrison, A., ja Tapia-Lynch, K. (2021). The similarities and differences of vision and mission statements: a comparison of ala-accredited lis programs and ischools. *Standards*.

Bukhari, P., ja Randall, E. V. (2009). Exit and entry: Why parents in Utah left public schools and chose private schools. *Journal of School Choice*, 3(3), 242-270.

Cheng, E. C. K. (2015). *Knowledge Management for School Education*. Springer Singapore.

Coulson, A. J. (2009). Comparing Public, Private, and Market Schools: The International Evidence. *Journal of School Choice*, 3(1), 31–54. <https://doi.org/10.1080/15582150902805016>

Education. (i.a.). *EFQM koduleht*. Kasutatud 17. november 2023, <https://efqm.org/efqm-lens-series/education/>

EFQM mudel 2020 (i.a.). *Eesti Kvaliteediühingu koduleht*. Kasutatud 17. november 2023, <https://www.eaq.ee/taiendope/efqm-mudel-2020/>

EHIS - Eesti Hariduse Infosüsteem. (i.a.). *Õppeasutuste otsing*. Kasutatud 6. jaanuar 2024, <https://ehis.edu.ee/educationalInstitutions?owner=eraomand&&instituteType=p%C3%B5hikool%20v%C3%B5i%20g%C3%BCmnaasium>

- Erakooliseadus. (01.09.2019). *Riigi Teataja*. Kasutatud 14.11.2023, <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019085?leiaKehtiv>
- Ewulley, F., Anlimachie, M. A., Abreh, M. K., ja Mills, E. E. (2023). Understanding the nexus of school types, school cultures and educational outcomes and its implication for policy and practice. *International Journal of Educational Research*, 121, 102237. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2023.102237>
- Fernandez, K. E. (2011). Evaluating school improvement plans and their affect on academic performance. *Educational Policy*, 25(2), 338-367.
- Goldring, E. B., ja Phillips, K. J. (2008). Parent preferences and parent choices: The public–private decision about school choice. *Journal of Education Policy*, 23(3), 209-230.
- Gurley, D. K., Peters, G. B., Collins, L., ja Fifolt, M. (2015). Mission, vision, values, and goals: An exploration of key organizational statements and daily practice in schools. *Journal of Educational Change*, 16, 217-242.
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*. Kasutatud 17. november 2023, https://vana.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_27okt.pdf
- Harro-Loit, H. (2011). *Väärtusarenduse analüüs – miks ja kuidas?* Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hussar, K. (2018). *Erakoolid koguvad populaarsust*. Kasutatud 28.01.2024, <https://www.err.ee/855819/erakoolid-koguvad-populaarsust>
- Juurak, R. (2013). Erakooli paindlikkust on põhjust kadestada. *Õpetajate Leht*, 5. aprill. Kasutatud 19.11.2023, <https://opleht.ee/2013/04/erakooli-paindlikkust-on-pohjust-kadestada/>
- Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. Kasutatud 28.04.2024, <http://samm.ut.ee/kontentanalyys>
- Kim, J.-W. (2003). Financing and implementing education development plans: Theoretical frameworks and practices. *Division of Educational Policies and Strategies, UNESCO*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000144905>

- Kooli õppe- ja kasvatusalastes kohustuslikes dokumentides esitatavad andmed ning dokumentide täitmise ja pidamise kord. (2021). *Riigi Teataja*. Kasutatud 27.11.2023, <https://www.riigiteataja.ee/akt/111032021010?leiaKehtiv>
- Kools, M. ja Stoll L. (2016), What Makes a School a Learning Organisation?, *OECD Education Working Papers*, No. 137, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/5jlwm62b3bvh-en>
- Lapsevanemad hindavad valitud erakoole kõrgelt. (2016). *Audentes*, 19.02. Kasutatud 28.01.2024, <https://audentes.ee/uudis/lapsevanemad-hindavad-valitud-erakoole-korgelt/>
- Lockhart, J.G. (2010). *How to market your school : a guide to marketing, communication, and public relations for school administrators*. Rowman & Littlefield Education.
- Mets, M. (2020). Kooliuuendajad. 1. Osa. Uue aja erakoolid. *Levila*, aprill. Kasutatud 14.11.2023, <https://www.levila.ee/raadio/kooliuuendajad/uue-aja-erakoolid/>
- Mogren, A., Gericke, N., ja Scherp, H. Å. (2019). Whole school approaches to education for sustainable development: A model that links to school improvement. *Environmental education research*, 25(4), 508-531.
- Povey, J., Campbell, A. K., Willis, L. D., Haynes, M., Western, M., Bennett, S., ... ja Pedde, C. (2016). Engaging parents in schools and building parent-school partnerships: The role of school and parent organisation leadership. *International Journal of Educational Research*, 79, 128-141.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (01.09.2023). *Riigi Teataja*. Kasutatud 12.11.2023, <https://www.riigiteataja.ee/akt/111032023076?leiaKehtiv>
- Põhikooli riiklik õppekava. (11.03.2023). *Riigi Teataja*. Kasutatud 09.04.2024, <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023005?leiaKehtiv>
- Pütsep, M. (2020). *Muutused üldhariduskoolide arengukavade vormistuses ja sisus. Rakenduskõrgharidusõppe lõputöö*. Tartu Ülikool, infokorralduse õppekava.
- Santos, L. ja Simões, E. (2013). Changing a school organization: a private school case study. *ICERI2013 Proceedings*, (lk 4934-4943).

https://www.academia.edu/26330065/CHANGING_A_SCHOOL_ORGANIZATION_A_PRIVATE_SCHOOL_CASE_STUDY

Sarv, E.-S. (2001). *Kooli arengukavast ja kooli õppekavast – vaade ühiskonnastamise aspektist: projekti „Avatud õppekava“ materjalidele toetudes*. Tallinn: Aura Trükk.

Serbak, K. ja Valk, A. (2016). *Võrdne ligipääs kvaliteetsele haridusele ja tõhus hariduskorraldus. Koolivõrk ja erakoolide rahastamine*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Shah, M. ja Sid Nair, C. (2014), Turning the ship around: Rethinking strategy development and implementation in universities, *Quality Assurance in Education*, Vol. 22 No. 2, pp. 145-157. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1108/QAE-03-2012-0016>

Shakeel M. D. ja DeAngelis, C. A. (2018). Can private schools improve school climate? Evidence from a nationally representative sample, *Journal of School Choice*, 12:3, 426-445, DOI: 10.1080/15582159.2018.1490383

Sisehindamine. (2022). *Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht*. Kasutatud 16.11.2023, <https://vana.hm.ee/et/tegevused/valishindamine/sisehindamine>

Skogen, K. ja Holmberg, J. B. (2004). *Kohandatud õpe ja kaasav kool*. El Paradiso.

Stemler, S. E., Bebell, D., & Sonnabend, L. A. (2011). Using school mission statements for reflection and research. *Educational Administration Quarterly*, 47(2), 383-420.

Subramanian, B., ja Narayanamurthy, G. (2014). Benchmarking education objectives of private schools: An empirical examination of vision and mission statements. *Let's Learn, New Delhi: Bloomsbury publishing India*.

Sutrop, M. (2017). Sissejuhatuseks. Hea kooli mudelist. T. Kõnnussaar, L. Veski, H. Toming, M.-L. Parder (toim), *Hea kooli käsiraamat (9-15)*. Tallinn: EKSA.

Sutrop, M. (2021). Väärtused ja väärtusarendus. T. Kõnnussaar ja H. Hirsnik (toim), *Väärtusarenduse analüüs edasijõudnutele (lk 9-23)*. Tallinn: EKSA.

Talvik, M. ja Salumaa, T. (2016). *Juhised lühikese, kuid samas sisuka, kooli arengukava koostamiseks*. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.

Tartu Ülikooli haridusuuenduskeskus. (2018). Arengukava koostamise põhimõtted ja meetodid. Kasutatud 28.01.2024, https://vana.hm.ee/sites/default/files/arengukava_pohimotted_ja_meetodid_09_01_2019.pdf

Tikerperi, M.-L.. (2016). *Suhtekorraldus ja kommunikatsioonijuhtimine koolis riigigümnaasiumite näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, hariduskorralduse õppekava.

Türk, K., Haldma, T., Kukemelk, H., Ploom, K., Irs, R., ja Pukkonen, L. (2011). *Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid*. Tartu: Tartu Ülikooli multimeediatalitus.

Valcik, N.A. (2016). *Strategic Planning and Decision-Making for Public and Non-Profit Organizations (1st ed.)*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315640686>

Väikene-Küünal, G. (2023). *Tegevused eraüldhariduskooli loomiseks ning kogemused ja väljakutsed selle loomise protsessis eraüldhariduskooli loonud inimeste kirjelduste põhjal*. Magistritöö. Tartu Ülikool, haridusinnovatsiooni õppekava.

Xu, Z. (2002). Overview of Private Education Development in Modern China. *Education Policy Analysis Archives*, 10, 47. <https://doi.org/10.14507/epaa.v10n47.2002>

Yaacob, N. A., Osman, M. M., ja Bachok, S. (2014). Factors influencing parents' decision in choosing private schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 153, 242-253.

LISAD

LISA 1. Kodeerimisjuhend

A. ÜLDINFO KOOLIDE KOHTA		
A1. Kooli suurus	1	Väikekool <100
	2	Keskmise suurusega kool 100-299
	3	Suurkool 300+
A2. Kooli liik	1	Põhikool
	2	Põhikool+gümnaasium
A3. Tegevuspiirkond	1	Maakool
	2	Linnakool
A4. Kooli asutamise aasta	1	Enne 2001
	2	2001-2010
	3	2011-2020
	4	Alates 2021
A5. Klassi suurus (maksimum)	1	Kuni 10
	2	11-15
	3	16-20
	4	Enam kui 20
	5	Ei ole välja toodud
B. ÜLDINFO ARENGUKAVADE KOHTA		
B1. Esileht	1	On olemas
	2	Puudub
B2. Logo	1	Esilehel
	2	Mujal dokumendis
	3	Puudub
B3. Sisukord	1	On olemas
	2	Puudub
B4. Mitmeks aastaks koostatud	1	3 aastat
	2	4-6 aastat
	3	7-10 aastat
B5. Maht (lk arv)	1	Kuni 10
	2	11-20
	3	Üle 21
B6. Dokumendi vormistamine	1	Vormistamine korrektne
	2	Üksikud vormistusvead
	3	Vormistus korduvalt ebaühtlane
B7. Arengukava koostamise alused	1	Erakooliseadus

	2	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
	3	Kooli õppekava
	4	Põhikiri
	5	Muu
	6	Ei ole välja toodud
B8. Arengukava uuendamise kord	1	On olemas
	2	Puudub
C. ARENGUKAVA SISULINE ANALÜÜS		
C1. Märksõnad missioonis	1	Õpilase areng
	2	Õpikeskkond
	3	Kaasav haridus
	4	Ühiskondlik suunitlus/koostöö
	5	Ei ole välja toodud
C2. Märksõnad visioonis	1	Isiksuse areng
	2	Õpikeskkond
	3	Ühiskondlik suunitlus
	4	Jätkusuutlikkus
	5	Ei ole välja toodud
C3. SWOT analüüs/riskianalüüs	1	Tabeli kujul
	2	Analüüs tekstina
	3	Puudub
C4. Kooli tugevused	1	Õppetöö ja õpikeskkond
	2	Personal ja tugi
	3	Kogukondlikkus, koostöö
	4	Ei ole välja toodud
C5. Kooli arengueesmärgid	1	Jätkusuutlikkus
	2	Õpikeskkond
	3	Õpetamise kvaliteet
	4	Kogukond
	5	Õppija areng ja heaolu
C6. Riskid ja nende vältimine	1	Põhjalik
	2	Pinnapealne
	3	Puudub
C7. Põhiväärtused	1	Õpilase areng ja isikuomadused
	2	Õpikeskkond
	3	Kogukondlikkus ja koostöö
	4	Loomulikkus
	5	Ei ole välja toodud
C8. Vanemate kaasatuse määr/koostöö huvigruppidega	1	Pidev kaasatus
	2	Vanemad ei ole kaasatud

	3	Ei ole eraldi välja toodud
C9. Roll ja panus hariduses	1	On eraldi välja toodud
	2	Lühidalt muu teksti sees
	3	Puudub
C10. Kooli finantseerimine	1	Riigieelarveline toetus
	2	Kohaliku omavalituse toetus
	3	Laekuvad õppemaksud
	4	Muu
	5	Ei ole välja toodud
C11. Kooli traditsioonid	1	Erinevad üritused
	2	Korraldatavad võistlused/kontserdid
	3	Ei ole eraldi välja toodud
C12. Märksõnad kooli motos	1	Lapse vajadused
	2	Ettevalmistamine tulevaseks eluks
	3	Ei ole eraldi välja toodud
C13. Õppesuunad koolis	1	Loovus
	2	Loodus
	3	Keeleõpe
	4	Muu
	5	Ei ole eraldi välja toodud

LISA 2. Valimis olevad koolid

(tähestikulises järjekorras)

1. Aruküla Vaba Waldorfkool
2. Edu Valem Erakool
3. Emili Kool
4. Erakool Intellekt
5. Gaia Kool
6. Hiiumaa Vabakool
7. Johannese Kool (Rosma kool)
8. Kohila Mõisakool
9. Kool 21. Sajandil
10. Leiutajate Külakool
11. Lilleoru Põhikool
12. Luce Kool
13. Mäepealse Erakool
14. Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
15. Pärnu Vabakool
16. Rakvere Waldorfkool
17. Rocca al Mare Kool
18. Tartu Erakool (TERA)
19. Tartu Waldorfgümnaasium
20. Väike Werrone Kool

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jane Tinnuri,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Eesti eraüldhariduskoolide pakutav lisandväärtus haridusmaastikul ja eripärad arengukavade põhjal,

mille juhendaja on Mari-Liis Tikerperi,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Jane Tinnuri

22.05.2024